

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(грудень 2020 року)

Зміст

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд)	4
DANILOV v. Russia: упередженість присяжних та обмеження у допиті свідків – порушення	4
LAMATIC v. Romania: скасування виправдувального вироку без повторного заслуховування потерпілої у справі – відсутність порушення	6
GUÐMUNDUR ANDRI ÁSTRÁÐSSON v. Iceland: засудження заявника судом, який не відповідав принципу «суд, встановлений законом» – порушення	11
ILIAS PAPAGEORGIU v. Greece: покладення на заявника цивільної відповідальності за вчинення ДТП, незважаючи на його виправдання в кримінальній справі щодо тих самих подій – відсутність порушення	14
EDIZIONI DEL ROMA SOCIETA COOPERATIVA A.R.L. AND EDIZIONI DEL ROMA S.R.L. v. Italy: застосування санкцій наглядовим органом у сфері регулювання зв'язку – відсутність порушення	16
Стаття 7 Конвенції (ніякого покарання без закону)	19
GESTUR JÓNSSON AND RAGNAR HALLDÓR HALL v. Iceland: накладення на адвокатів штрафу за неявку на судові засідання та затягування справи – скарга визнана неприйнятною	19
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	22
YEVGENIY DMITRIYEV v. Russia: невжиття достатніх заходів для усунення шуму та інших незручностей, які надходили з відділку міліції, розташованого під квартирою заявника – порушення	22
BOSTAN v. The Republic of Moldova: огляд прилеглих до будинку приміщень без участі заявників, проте за згодою їхнього члена сім'ї – порушення	25
MILE NOVAKOVIĆ v. Croatia: звільнення заявника з посади вчителя-серба у зв'язку з невикористанням ним хорватської мови під час навчання – порушення	28
SABER v. Norway: вилучення та огляд поліцією копії інформації, отриманої зі смартфона заявника, на якому зберігалось і листування з адвокатами – порушення	31
M.L. v. Norway: неналежне обґрунтування рішення про позбавлення матері материнських прав та надання дозволу на усиновлення її доньки прийомними батьками – порушення	33
Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	37
PANIOGLU v. Romania: притягнення до дисциплінарної відповідальності судді за опубліковану в ЗМІ статтю стосовно кар'єри Голови Касаційного суду – відсутність порушення	37

SELLAMI v. France: накладення покарання на журналіста за публікацію в статті фоторобота підозрюваної у вчиненні злочину особи – відсутність порушення	40
SCHWEIZERISCHE RADIO- UND FERNSEHGESELLSCHAFT AND PUBLISUISSE SA v. Switzerland: покладення на телеканал обов'язку трансляції відео, яке містило критику діяльності ЗМІ – відсутність порушення	44
Стаття 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання)	48
CROATIAN GOLF FEDERATION v. Croatia: необґрунтоване втручання у право асоціації-заявника на свободу об'єднання шляхом її розпуску та незаявлення суддею самовідводу за наявності для цього підстав – порушення	48
Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності)	53
PAPACHELA AND AMAZON S.A. v. Greece: невжиття органами влади заходів зі звільнення готелю, незаконно захопленого мігрантами – порушення	53
AsDAC v. The Republic of Moldova: використання Національним банком творів мистецтва, створених двома членами асоціації-заявника, без сплати роялті – порушення	56
NATIONAL MOVEMENT EKOGLASNOST v. Bulgaria: надмірність розміру судових витрат – порушення	60
BÉLA NÉMETH v. Hungary: неможливість використання нерухомого майна у зв'язку з установленим законом мораторієм на виселення – відсутність порушення	62
Стаття 2 Протоколу № 4 до Конвенції	64
ROTARU v. The Republic of Moldova: відмова органів влади видати заявникові паспорт із підстави несплати ним боргу перед банком – порушення	64
Рішення ЄСПЛ, ухвалені проти України	66

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

DANILOV v. Russia (№ 88/05)

Обставини справи

Справа стосувалася заявника – фізика, якого було визнано винним у державній зраді за розголошення державної таємниці. Заявник скаржився на відсутність безсторонності присяжних і на те, що обмеження в допиті свідків становили відмову в його праві на справедливий суд.

Заявник у цій справі є відомим / авторитетним фізиком і на час подій очолював Центр термофізики Красноярського державного технічного університету. У 2000 році Федеральна служба безпеки порушила кримінальне провадження щодо заявника, зрештою пред'явивши обвинувачення в державній зраді. Заявника було обвинувачено в розголошенні державної таємниці під час співпраці з китайськими вченими.

Упродовж чотирьох етапів проваджень заявник постійно заперечував, що надана інформація була державною таємницею. Під час четвертого етапу проваджень заявника було визнано винним судом присяжних при Красноярському регіональному судді 24 листопада 2004 року.

Заявник оскаржив вирок від 24 листопада 2004 року, вказуючи, зокрема, на якість та висновки експертів, неможливість оскаржити ці висновки до суду, відсутність безсторонності присяжних (четверо з яких мали допуск до державної таємниці) та судді в попередньому провадженні, а також на відмову регіонального суду допитати свідків захисту. Заявник також оскаржив об'єктивність головуючого судді.

Верховний суд відхилив скаргу й підтримав засудження заявника та призначення йому покарання у вигляді 13 років позбавлення волі.

Посилаючись на статті 6, 7 та 10 Конвенції, заявник скаржився, що суддя та присяжні у його кримінальній справі були упереджені, йому не було забезпечено права на справедливий суд і що його дії не могли становити державну зраду, оскільки інформація була доступна з відкритих джерел.

Оцінка Суду

Стаття 38 Конвенції (обов'язок забезпечувати необхідні умови для розгляду справи)

ЄСПЛ повідомив Уряд про цю заяву 2 лютого 2007 року та клопотав про надання копій усіх відповідних документів у цій справі. ЄСПЛ повторно запитав документи, вказуючи, що Уряд може, у разі необхідності, редагувати документи. Уряд відмовив у наданні матеріалів із кримінальної справи в обох випадках. ЄСПЛ зазначив, що його не задовольнили пояснення Уряду-відповідача про те, що не існує жодної юридичної процедури надання міжнародній установі інформації, віднесеної до державної таємниці.

У зв'язку із цим Суд визнав, що держава не виконала вимог Конвенції.

Стаття 6 Конвенції

ЄСПЛ повторив, що «правосуддя має не лише здійснюватись, але й мати вигляд, що воно здійснюється». Зокрема, побоювання щодо безсторонності присяжних мають бути об'єктивно виправданими і, якщо це так, розглянутими.

Четверо з дванадцятьох присяжних мали доступ до державної таємниці. Заявник стверджував про неможливість відбору присяжних випадковим методом; Уряд заперечував. ЄСПЛ сумнівався в тому, що такий суд присяжних міг бути репрезентативним / представницьким. Окрім того, ЄСПЛ підкреслив, що аргумент заявника стосувався осіб з допусками до державної таємниці, які входили до складу присяжних у його справі, особливо з урахуванням того, що вона стосувалась обвинувачень у державній зраді, розслідуваних ФСБ, яка також здійснювала контроль за особами, які мають допуск до державної таємниці.

ЄСПЛ підкреслив, що, хоча допуск до державної таємниці не розуміє під собою упередженості, зовнішній вигляд у цій справі був таким, що вимагав розгляду суддею. Суддя ж у цій справі відхилив заперечення заявника з формальних підстав.

Органи влади не змогли захиститися від об'єктивно виправданих побоювань щодо безсторонності присяжних у порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Що стосується допиту свідків, то заявник клопотав про перехресний допит 10 експертів, які готували ключові звіти, на яких ґрунтувалося засудження заявника, та про виклик 17 експертів зі сторони захисту. Ці клопотання були відхилені.

ЄСПЛ знову повторив, що справедливий судовий розгляд передбачає можливість проведення очної ставки та допиту свідків перед відповідним суддею. ЄСПЛ переконався, що заявник правильно висловив своє прохання до національних судів про це. Ненадання дозволу на перехресний допит значно вплинуло на права заявника, зокрема поставити під сумнів підстави висновків. Таке ненадання мало наслідком позбавлення судового розгляду щодо заявника гарантій «рівності змагальних можливостей» та належного «змагального провадження».

Тому в цій справі було порушено права за Конвенцією.

ЄСПЛ не визнав необхідним окремо розглядати скарги заявника за статтями 7 та 10 Конвенції, оскільки ключове питання – чи розголосив заявник державну таємницю – було пов'язано з тим, чи міг заявник оскаржити висновки експертів щодо характеру інформації у його справі, ЄСПЛ вже встановив, що національні органи влади відмовили йому в цьому праві.

Висновок

Порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

LAMATIC v. Romania (№ 55859/15)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника про те, що судовий розгляд у його справі про крадіжку сумочки був несправедливим.

У листопаді 2014 року заявникові пред'явили обвинувачення в пограбуванні за трьома епізодами. Суд першої інстанції визнав його винним у двох епізодах пограбування, скоєних у вересні 2014 року, але невинним у пограбуванні, скоєному в липні 2014 року. У виправдувальному вирокі суд постановив, що відеозапис першого пограбування суперечив опису потерпілою (А.М.Д. (A.M.D.)) її нападника, у якому вона пізніше впізнала заявника, і що в будь-якому разі їй було б складно, а то й неможливо, впізнати його з огляду на те, що пограбування сталося вночі та ззаду.

Пізніше апеляційний суд скасував рішення суду нижчої інстанції щодо пограбування, скоєного в липні 2014 року, і залишив без змін рішення щодо двох інших епізодів. Суд постановив, що послідовні протягом усього провадження показання потерпілої підтверджувались іншими доказами, а саме: відеозаписом інциденту, на якому видно особу, схожу на заявника, а також прикметами, наданими потерпілою, та документами від роботодавця заявника, які суперечили його твердженню про те, що він був на роботі на момент нападу.

Заявник, який був присутній на апеляційному засіданні разом зі своїм адвокатом, відмовився від права бути ще раз заслуханим під час апеляційного провадження. В апеляційному суді не здійснювався повторний допит жодного зі свідків.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд), заявник скаржився на те, що апеляційний суд скасував виправдувальний вирок без повторного заслуховування потерпілої, і тому його засудження, яке ґрунтувалося на її свідченнях, було несправедливим.

Оцінка Суду

Загальні принципи

Суд зазначив, що нещодавно у справі *Júlíus Þór Sigurpórsson v. Iceland*, no. 38797/17, § 31, 16 липня 2019 року він виклав принципи своєї судової практики щодо засудження обвинуваченого судом останньої інстанції без безпосереднього заслуховування свідчень обвинуваченого та свідків після того, як його або її було виправдано в суді нижчої інстанції (пункт 42 рішення).

Застосування цих принципів у вказаній справі

З огляду на викладені в цій справі принципи Суд уважав, що питання, яке слід розглянути, полягало в тому, чи було провадження проти заявника справедливим у цілому у світлі особливостей цих проваджень (див. *Kashlev v. Estonia*, no. 22574/08, § 43, 26 квітня 2016 року) (пункт 43 рішення).

Суд зазначив, що, скасувавши виправдувальний вирок, винесений судом першої інстанції, апеляційний суд визнав обґрунтованим кримінальне обвинувачення, висунуте проти заявника у зв'язку з інцидентом 30 липня 2014 року, та визнав його винним (див. пункт 27 цього рішення) (пункт 44 рішення).

Хоча це правда, що національні суди не можуть з точки зору справедливого судового розгляду належним чином з'ясувати питання про винуватість чи невинуватість заявника без безпосередньої оцінки показань, даних особисто обвинуваченим, який стверджує, що він не вчиняв діяння, яке має ознаки кримінального правопорушення (див. справу *Constantinescu v. Romania*, № 28871/95, § 55, 27 червня 2000 року, та *Sándor Lajos Kiss v. Hungary*, № 26958/05, § 22, 29 вересня 2009 року), і все ж Суд зазначив, що заявник у присутності адвоката взяв участь у судових слуханнях як першої, так й апеляційної інстанцій. Він дав показання на засіданні районного суду, на якому також допитали свідків (див. пункти 17–18 цього рішення). Заявник не скаржився, що в окружному суді захисту не дозволили поставити свідкам запитання (пункт 45 рішення).

Окрім того, заявник у присутності обраного ним адвоката відмовився від свого права бути заслуханим апеляційним судом (див. пункт 25 цього рішення) навіть попри те, що це, очевидно, дало б йому можливість надати додаткові роз'яснення щодо спірних доказів або будь-яких інших можливих помилок випадкового характеру, що спотворюють обставини справи (див., зокрема, твердження Уряду, коротко викладені в пункті 38 цього рішення). Однак його адвокат мав можливість від імені заявника усно представити в апеляційному суді всі аргументи захисту (див. пункт 24 цього рішення) (пункт 46 рішення).

У зв'язку із цим Суд знову нагадав, що ні буква, ні дух статті 6 Конвенції не перешкоджають особі відмовлятися з власної волі, прямо або опосередковано, від гарантій справедливого судового розгляду, якщо така відмова висловлена не у двозначній формі та з дотриманням мінімальних гарантій, пропорційних їхній важливості (див. справу *Hermi v. Italy* [ВП], № 18114/02, § 73, ЄСПЛ 2006-XII, із додатковими посиланнями) (пункт 47 рішення).

У світлі вищевикладеного Суд вважав, що відповідно до принципів справедливості заявникові було надано можливість представити власну версію подій та поставити під сумнів достовірність свідчень А.М.Д. (А.М.Д.) (потерпіла) у судах першої та апеляційної інстанцій (див. пункти 18 і 24 цього рішення) (пункт 48 рішення).

Що стосується питання, чи потрібно було апеляційному суду повторно допитувати свідка А.М.Д. (А.М.Д.), особисто допитаного раніше судом нижчої інстанції, Суд повторив, що заявникові, який був присутній в апеляційному суді та якому допомагав адвокат, було відомо про зміст апеляції прокурора (див. пункти 23 і 25 цього рішення). Заявник також знав про повноваження апеляційного суду виносити обвинувальні вироки на підставі відповідного національного законодавства (див. пункт 33 цього рішення) (пункт 49 рішення).

Заявник стверджував, що на словесному портреті, зробленому на основі опису А.М.Д. (А.М.Д.), зображена людина, яка на нього не схожа, і що на відеоплівці

видно іншу людину з іншим стилем одягу та іншими фізичними рисами (див. пункт 24 цього рішення). На думку Суду, обидва аргументи стосуються фактологічних чинників і, отже, знаходяться поза суб'єктивним сприйняттям А.М.Д. (А.М.Д.), оскільки їхнє існування як таке (словесний портрет, що вже складений, та кадри інциденту з камери) не залежить від її згадок про вказані події (пункт 50 рішення).

У зв'язку із цим Суд зазначив, що сам суд першої інстанції не взяв до уваги показання А.М.Д., покладаючись на той факт, що вони не були підтверджені іншими доказами, оскільки відеозапис демонстрував особу з іншою, ніж у заявника, зовнішністю. Суд першої інстанції також визнав, що належне впізнавання потерпілою було б ускладненим, а тому малоімовірним з урахуванням конкретних обставин інциденту (пограбування було скоєно ззаду, опівночі, отже, в темряві) і того факту, що впізнавання у відділку поліції відбулося більше ніж через місяць після інциденту й тому потенційно могло бути спотворено фактором суб'єктивності (див. пункти 20 і 21 цього рішення) (пункт 51 рішення).

Беручи до уваги вищевикладене та з огляду на аргументи самого заявника щодо ненадійності свідка, той факт, що апеляційний суд не визнав за необхідне повторно допитувати А.М.Д., не є свавільним і необґрунтованим, оскільки запис показань потерпілої свідчив про те, що вона надавала ту саму інформацію щоразу, коли давала свідчення національним органам влади (див. пункти 7, 9, 12 і 19 цього рішення). У зв'язку із цим Суд повторив, що той факт, що апеляційний суд уповноважений скасовувати виправдувальний вирок суду нижчої інстанції без особистого заслуховування свідків, власне не порушує гарантій справедливого слухання, передбачених статтею 6 § 1 (див. справу *Júlíus Þór Sigurbórsson*, згадану вище, § 34) (пункт 52 рішення).

Із рішення апеляційного суду випливає, що він розглянув скарги заявника про те, що свідчення А.М.Д. не були достатньо надійними для обґрунтування засудження (пункт 53 рішення).

Аналізуючи достовірність показань А.М.Д. із цього приводу, апеляційний суд зважив їх з урахуванням факторів цінності та значення для розгляду, якщо вони підтверджені іншими доказами, а також надійності, зазначивши, що її висловлювання залишалися послідовними впродовж усього провадження (див. пункт 29 цього рішення і, *mutatis mutandis*, справу *Zelčs v. Latvia*, № 65367/16, § 72, 20 лютого 2020 року; також порівняйте зі справою *Manoli v. the Republic of Moldova*, № 56875/11, § 30, 28 лютого 2017 року) (пункт 54 рішення).

На цьому етапі Суд знову заявив, що оцінка надійності свідка є складним завданням, яке зазвичай не можна виконати, лише прочитавши запис його / її слів, особливо якщо брати до уваги тільки частину цих слів (див. справу *Manoli*, згадану вище, § 32) (пункт 55 рішення).

Однак у цій справі основне завдання апеляційного суду полягало не в тому, щоб оцінити надійність основного свідка, а саме А.М.Д., а радше перевірити, чи її показання підтверджуються іншими доказами, які містяться в матеріалах справи, або, як це було встановлено судом першої інстанції (див. пункт 21 цього рішення), що такі підтверджувальні елементи відсутні (пункт 56 рішення).

Це видається очевидним з урахуванням того факту, що А.М.Д. була послідовною в усіх своїх заявах щодо як фактичних деталей інциденту, так і прикмет злочинця, вказуючи на заявника як на злочинця перед слідчими органами і на початку, і під час розслідування, а також у суді першої інстанції (див. пункти 7, 9, 12 і 19 цього рішення). До того ж апеляційний суд узяв до уваги всі її заяви, а не лише їхні частини, саме тому, що вони не відрізнялися та були послідовними (пункт 57 рішення).

Окрім того, апеляційний суд скасував аргументацію суду першої інстанції, оскільки від початку, на думку суду, на відеоплівці зафіксовано людину, яка схожа на заявника й за прикметами, наданими А.М.Д. і двома іншими потерпілими (див. пункт 29 цього рішення) (пункт 58 рішення).

Тому Суд вважав, що в цій справі при прийнятті рішення про засудження заявника апеляційний суд повинен був розглянути питання про те, чи були заяви А.М.Д., які, як уже згадувалося, послідовними протягом усього розгляду, підтверджені іншими доказами, які мали більш об'єктивний характер, оскільки склалися з відеоматеріалів і документів, що спростовували алібі заявника (пункт 59 рішення).

Хоча це правда, що апеляційний суд зайняв нову позицію щодо фактів, які мали вирішальне значення для встановлення вини заявника шляхом з'ясування того факту, що показання свідків були підтверджені вищезазначеними об'єктивними доказами, вирішальний момент, як і раніше, полягав у тому, що ця нова позиція була заснована на доказах, які апеляційний суд зміг оцінити безпосередньо шляхом вивчення відеозапису, на якому зафіксовано злочинця (див. пункти 29–30 цього рішення), і наявних у справі документів, які спростовують алібі заявника на день інциденту (див. пункти 31–32 цього рішення) (пункт 60 рішення).

До того ж, установивши той факт, що зазначені докази підтверджують заяви потерпілої, апеляційний суд повною мірою виконав свою важливу роль щодо оцінки представлених йому доказів, причому методи оцінки доказів повинні, насамперед, регулюватися національним законодавством і національними судами (див., серед інших справ, *Kashlev*, згадану вище, § 40) (пункт 61 рішення).

З урахуванням вищевикладених міркувань і, зокрема, тих фактів, що заявник прямо відмовився від свого права бути заслуханим в апеляційному суді, хоча йому була надана можливість викласти всі аргументи захисту (див. пункт 48 цього рішення), і що розбіжності між судами першої та останньої інстанцій стосувалися способу оцінки підтверджувальних доказів, починаючи з того, як кожен із них оцінював запис із камери, а не надійність А.М.Д. як такої (див. пункт 59 цього рішення), Суд вважав, що справу заявника можна виділити з-поміж інших справ, у яких національні суди останньої інстанції визнають обвинувачених винними, яких виправдали суди нижчого рівня без безпосереднього заслуховування їхніх показань або перегляду свідчень, які, як вважається, мали відношення до засудження обвинувачених (див., *mutatis mutandis*, справу *Marilena-Carmen Popa v. Romania*), № 1814/11, § 46, 18 лютого 2020 року; порівняйте та співставте, серед інших справ,

Găitănanu, згадується вище, § 32; *Mischie*, згадується вище, §§ 35–38; та *Júlíus Þór Sigurþórsson*, згадується вище, § 42) (пункт 62 рішення).

Вищевикладені міркування є достатніми для того, щоб Суд міг зробити висновок про те, що з урахуванням розгляду справи в цілому загальну справедливість кримінального провадження щодо заявника було забезпечено (пункт 63 рішення).

Відповідно, за конкретних обставин цієї справи порушення статті 6 Конвенції не було (пункт 64 рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Рішенням суду апеляційної інстанції відхилено апеляційну скаргу заявника на рішення суду про притягнення його до кримінальної відповідальності. Заявник скаржився, що один із суддів колегії суду був призначений із порушенням національних процедур. Верховний суд визнав, що призначення судді було незаконним у двох аспектах. По-перше, Міністр юстиції замінив чотирьох кандидатів (із п'ятнадцяти кандидатів, яких Комітет з питань оцінювання визнав найбільш кваліфікованими) на чотирьох інших (включно із суддею, призначення якого є предметом оскарження та який не потрапив до п'ятнадцяти найкращих) без проведення незалежної оцінки або надання належного обґрунтування для свого рішення.

По-друге, Парламент не проводив окремого голосування по кожному кандидату, як того вимагає національне законодавство, а натомість члени Парламенту проголосували єдиним блоком кандидатів, поданим Міністром юстиції. Однак Верховний суд постановив, що ці порушення не могли вважатися такими, що призвели до скасування призначення і що заявникові було забезпечено справедливий судовий розгляд. У березні 2019 року Палата ЄСПЛ констатувала порушення права заявника на «суд, встановлений законом». Велика Палата ЄСПЛ також констатувала порушення статті 6 Конвенції в цьому аспекті.

Оцінка Суду

Це рішення Великої Палати ЄСПЛ примітне двома аспектами. По-перше, ЄСПЛ уточнив сферу застосування та значення, яке слід надати поняттю «суд, встановлений законом», і проаналізував його взаємозв'язок з іншими «інституційними вимогами» (зокрема, незалежності та неупередженості). По-друге, незважаючи на підтвердження логіки Палати ЄСПЛ щодо визначення «грубого порушення», Велика Палата ЄСПЛ розвинула її в нижчезазначений триступеневий тест.

1. Велика Палата ЄСПЛ проаналізувала, як слід тлумачити кожна з трьох окремих складових частин поняття «суд, встановлений законом», щоб у найкращий спосіб відобразити його мету та забезпечити справді ефективний захист, який це поняття по суті передбачає. Що стосується «суду», разом із судовою функцією та застосовними вимогами щодо незалежності, неупередженості тощо, саме цьому поняттю властивим є те, що він має складатись із суддів, обраних з урахуванням їхніх професійних якостей завдяки ретельному / суворому процесу для забезпечення того, щоб найбільш кваліфіковані кандидати як з точки зору технічної компетентності, так і моральної доброчесності були призначені: чим вищу позицію займає суд у судовій ієрархії, тим вимогливішими мають бути критерії відбору. Щодо «встановлений», Велика Палата ЄСПЛ підкреслила, що його мета полягає в захисті судової влади від незаконного зовнішнього впливу, зокрема

від впливу виконавчої влади. У цьому аспекті процес призначення суддів обов'язково є невід'ємним елементом вимоги, що суд має бути «встановлений законом», у результаті чого порушення закону, яким цей процес врегульовано, може зробити участь такого судді в розгляді справи «незаконною». У подальшому Велика Палата ЄСПЛ уточнила, що третя складова частина – «законом» – також означає «відповідно до закону», тому положення про призначення суддів повинні бути викладені однозначно, наскільки це можливо, для запобігання свавільному втручанню, у тому числі з боку органів виконавчої влади. Водночас сам факт того, що виконавча влада має вирішальний вплив на призначення, не може вважатися проблематичним. Таким чином, з огляду на дуже тісний взаємозв'язок та спільну мету, розділену вимогами незалежності / неупередженості, і «суду, встановленого законом», при розгляді останнього варто методично з'ясувати, чи стверджуване порушення в тій чи іншій справі є настільки серйозним, щоб порушити основоположні принципи верховенства права та розподілу влад, а також поставити під загрозу незалежність відповідного суду.

2. З урахуванням наведеного Велика Палата ЄСПЛ розробила наступні три загальні критерії, які мають застосовуватися для оцінки того, чи було порушено право на «суд, встановлений законом», з огляду на об'єкт та мету цього поняття (тобто забезпечити здатність органів судової влади виконувати свої обов'язки без необґрунтованого втручання). *По-перше*, в принципі має бути явне порушення національного законодавства в тому плані, що воно повинно бути об'єктивно та справді встановлене. Однак відсутність такого порушення не виключає можливості порушення, оскільки процедура, яка здавалося б відповідає вимогам, тим не менше може привести до результатів, несумісних із вищезазначеними об'єктом та метою. *По-друге*, лише ті порушення, які стосуються основоположних правил у процедурі призначення суддів (тобто порушень, що стосуються суті розглядуваного права), скоріше за все призведуть до порушення: наприклад, призначення суддею особи, яка не відповідала певним критеріям відбору, або порушень, які можуть іншим чином поставити під загрозу мету та дію вимоги «встановленого законом». Таким чином, порушення суто технічного характеру не перевищують встановленого порогу. *По-третє*, перегляд національними судами правових наслідків порушення національного правила призначення суддів має бути проведений на основі відповідних стандартів Конвенції. Зокрема, необхідно забезпечити справедливий та пропорційний баланс для визначення того, чи була наявна нагальна потреба істотного та імперативного характеру, що виправдовувала відступ від конкуруючих принципів правової визначеності та незмінюваності суддів залежно від конкретних обставин справи. Зі спливом часу збереження правової визначеності буде мати все більш вагоме значення у процесі урівноваження.

3. Ураховуючи обставини справи, Велика Палата ЄСПЛ встановила, що сама суть права заявника на «суд, встановлений законом» була порушена внаслідок участі у розгляді його справи судді, процедура призначення якого була порушена в результаті явного та серйозного недотримання основоположного національного правила, направлено на обмеження впливу виконавчої влади та зміцнення

незалежності влади судової. Таким чином, були дотримані й перший, і другий критерії. Зокрема, у зв'язку із цим, Міністр юстиції не надала жодного обґрунтування тому, чому вона обрала одного кандидата замість іншого. З огляду на стверджені політичні зв'язки між нею та чоловіком судді, призначення якої було предметом оскарження, дії Міністра мали такий характер, який дозволяв об'єктивно виправдати побоювання, що вона діяла з політичних мотивів. Окрім того, Міністр юстиції була членом однієї з політичних партій, що складала більшість в коаліційному уряді, лише голосами якого її пропозиція була схвалена в Парламенті. Що стосується процедури в Парламенті, то він не тільки не вимагав від Міністра юстиції навести об'єктивні причини своїх пропозицій, але й ним не було дотримано спеціальних правил голосування, що підірвало його наглядову роль у якості засобу протидії реалізації необґрунтованих дискреційних повноважень органами виконавчої влади. Переконавання заявника, що рішення Парламенту було зумовлене переважно політичними поглядами партії, не могло вважатися необґрунтованим. Цього було достатньо, щоб зашкодити законності та прозорості всієї процедури призначення. Щодо третього критерію, то Верховний суд, у свою чергу, не здійснив оцінки дотримання Конвенції і не забезпечив належного балансу між відповідними конкуруючими принципами, хоча оскаржувані порушення були встановлені ще до того, як ці судді розпочали виконувати свої обов'язки. Верховний суд також не надав відповіді на жоден із належних доводів заявника. Продемонстрована Верховним судом стриманість під час розгляду справи заявника поставила під сумнів важливу роль судової влади в забезпеченні системи стримувань і противаг, властивої поділу влади. Однак установлення порушення в цій справі по суті не могло покласти на державу-відповідача обов'язок поновити розгляд усіх аналогічних справ, рішення за результатами розгляду яких відтоді набули статусу *res judicata*.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 1 грудня 2020 року та є остаточним.

ILIAS PAPAGEORGIOU v. Greece (№ 44101/13)

Обставини справи

Ця справа стосувалася рішень, ухвалених у цивільній справі проти заявника, незважаючи на його виправдання у кримінальному провадженні щодо тих самих подій.

У 2005 році заявник потрапив у дорожньо-транспортну пригоду. Його пасажирові було заподіяно тілесні ушкодження. Заявник пройшов два дихальних тести на визначення вмісту алкоголю, результат яких становив 0,67 та 0,57 мг/л. У 2007 році за результатами кримінального провадження за фактом водіння в нетверезому стані заявника було виправдано остаточним рішенням суду.

Пасажир-потерпілий звернувся з позовом до заявника та його страхової компанії. Страхова компанія подала позов проти заявника, вказуючи, що саме він, а не компанія, несе відповідальність, оскільки ним було перевищено допустиму міру алкоголю на час подій. Суд першої інстанції зобов'язав заявника та страхову компанію сплатити компенсацію і відхилив позов страхової компанії до заявника. За результатами апеляційного розгляду суд визнав, що він не зв'язаний виправданням заявника кримінальними судами і що відповідно до умов страхового договору поведінка заявника унеможлиблювала відповідальність страхової компанії.

Касаційний суд відхилив касаційну скаргу заявника, встановивши, що апеляційний суд таки врахував виправдання заявника.

Посилаючись на пункт 2 статті 6 Конвенції, заявник скаржився, що висновки цивільних судів про те, що він керував транспортним засобом у стані сп'яніння, незважаючи на його виправдання судом щодо цього правопорушення, становило порушення його прав.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що презумпція невинуватості включає в себе тягар доказування, правових презумпцій факту і права, право не свідчити проти себе, публічність досудового розгляду та передчасні твердження про вину обвинуваченого. Посадові особи держави не мають ставитися до виправданої особи так само, як і до винної.

ЄСПЛ зазначив, що цивільне провадження в цій справі не було продовженням провадження кримінального. Було прийнятним те, що доказові стандарти відрізняються одні від одних.

ЄСПЛ визнав, що виправдання не звільняло заявника від цивільної відповідальності. Страхова компанія була вправі посилатися на умови страхового договору незалежно від виправдання. Окрім того, апеляційний суд не поклав на заявника ані вини, ані кримінальної відповідальності.

У світлі наведеного вище, провадження не суперечило презумпції невинуватості, а тому порушення Конвенції в цій справі не було.

Висновок

Відсутність порушення пункту 2 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі було ухвалене Палатою 10 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

EDIZIONI DEL ROMA SOCIETA COOPERATIVA A.R.L. AND EDIZIONI DEL ROMA S.R.L.
v. Italy (№№ 68954/13; 70495/13)

Обставини справи

Орган із регулювання питань телекомунікацій в Італії (AGCOM) наклав санкції на компанії-заявників, які провадили видавничу діяльність, у зв'язку з якими вони були позбавлені наданого державного фінансування, що призвело до неплатоспроможності однієї з компаній.

Департамент із питань інформації та публікацій Офісу Прем'єр-міністра, який надає гранти видавничим компаніям, звернувся до AGCOM (Органу з гарантування зв'язку, який є регулятором та органом з питань конкуренції в галузі зв'язку в Італії) з проханням надіслати інформацію про позицію (в реєстрі операторів зв'язку) видавництва, які подавали заявки на отримання грантів, та перевірити можливість існування яких-небудь ситуацій щодо підконтрольних або дочірніх компаній у значенні статті 2359 Цивільного кодексу.

7 березня 2011 року AGCOM відкрив провадження проти компаній за порушення протягом періоду 2008–2010 років зобов'язання оголосити ситуацію контролю відповідно до п. 8 розділу 1 Закону № 416 від 1981 року. Компанії мали доступ до матеріалів справи, і слухання відбулися 2 та 11 травня 2011 року.

30 травня 2011 року AGCOM видав розпорядження, яким наклав на другу компанію-заявницю адміністративне стягнення в розмірі 103 300 євро на тій підставі, що вона не заявила про здійснення контролю з її сторони над компаніями-заявниками протягом періоду 2008–2010 років, і що вона діяла в порушення п. 8 розділу 1 Закону № 416 від 1981 року.

У двох окремих апеляційних скаргах компанії-заявниці подали позов до Адміністративного суду Рима на рішення AGCOM.

Рішенням від 25 червня 2012 року Регіональний адміністративний суд м. Рим відхилив ці апеляційні скарги, розпорядившись об'єднати їх.

Компанії-заявниці подали скаргу на це рішення, оскаржуючи відхилення їхніх апеляційних скарг щодо санкції, застосованої AGCOM. У рішенні від 22 квітня 2013 року *Consiglio di Stato*¹ відхилила апеляційну скаргу, подану компаніями-заявницями, а також відхилила вимоги компаній-заявників щодо тлумачення Адміністративним судом «ситуації контролю».

Зрештою, у рішенні від 26 березня 2016 року Кримінальний суд м. Рима виправдав директорів двох компаній-заявниць у вчиненні такого злочину, як шахрайство, визнавши, що компанії приховували ситуацію контролю не з метою отримання зазначених грантів за періоди 2008/2009 років та 2009/2010 років.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд), компанії-заявниці стверджували, що провадження у AGCOM не було справедливим. Вони скаржилися, що ця організація не була неупередженою та незалежною.

---

¹Пер. з італ. – «Державна Рада».

Оцінка Суду

Пункт 1 статті 6 Конвенції

Суд зазначив, що в контексті провадження у AGCOM компанії-заявниці отримали можливість подати докази на свій захист. Однак звіт податкової поліції про слідчі заходи, на підставі якого відповідний комітет AGCOM прийняв своє рішення, не був переданий компаніям-заявникам, а тому вони не мали можливості здійснювати захист у контексті документа, який слідчими органами AGCOM було передано до комітету, що відповідав за вирішення питання щодо обвинувачень по суті. Суд також зазначив, що процедура у AGCOM була по суті письмовою, оскільки не було передбачено жодного публічного слухання.

Незважаючи на те, що зобов'язання проводити слухання не було абсолютним і могло бути здійснено провадження, у якому усне слухання не було обов'язковим згідно зі статтею 6 Конвенції, Суд вважав, що публічне слухання, відкрите та доступне для компаній-заявниць, у цій справі було необхідним. Були оскаржені факти, особливо щодо того, чи існувала ситуація контролю однієї компанії-заявниці над іншою, а штрафи, які могли бути застосовані щодо компаній-заявниць, крім їхньої фінансової суворості, могли негативно вплинути на їхню професійну честь і репутацію.

Суд зазначив, що регламент AGCOM передбачав певне розмежування між слідчими органами та комітетом, відповідальним за вирішення питань про те, чи мало місце порушення правил, та про накладення санкцій. Зокрема, певна особа, яка відповідає за процедуру, складає обвинувачення та проводить розслідування, тоді як остаточне рішення про накладення стягнення лежить виключно на комітеті.

Проте суть справи полягала в тому, що особа, яка відповідає за процедуру, та комітет були відокремленням того ж адміністративного органу, діючого під керівництвом та наглядом однієї особи, яка очолювала цей орган. На думку Суду, така ситуація становила послідовну реалізацію слідчих та судових функцій у межах одного органу; у кримінальних справах таке поєднання функцій не було сумісним із вимогами неупередженості, викладеними в пункті 1 статті 6 Конвенції.

Тому Суд визнав, що провадження у AGCOM не задовольняло всіх вимог статті 6 Конвенції, зокрема щодо рівності сторін обвинувачення та захисту і проведення публічного слухання, яке дозволило б провести усні дебати.

Що стосується того, чи мали компанії-заявниці доступ до суду з повною юрисдикцією, Суд зазначив, що висновок про те, що провадження у AGCOM не відповідало принципам справедливого судового розгляду, не є достатнім для прийняття висновку про наявність порушення статті 6 Конвенції.

У цій справі, компанії-заявниці мали змогу подати апеляційну скаргу до Регіонального адміністративного суду м. Рима проти оскаржуваного штрафу та в подальшому оскаржити рішення цього суду до *Consiglio di Stato*. Оскільки слухання в цих двох судах проводилися публічно, було можливим проведення усних дебатів між сторонами та дотримання принципу рівності сторін. ЄСПЛ повторно заявив, що відповідно до його практики Регіональний адміністративний суд м. Рима

та *Consiglio di Stato* відповідали вимогам незалежності та неупередженості для того, щоб становити «суд» для цілей статті 6 Конвенції.

Отже, ЄСПЛ зазначив, що юрисдикція адміністративних судів не обмежувалася лише переглядом законності. Адміністративні суди могли перевірити за конкретних обставин справи, чи використала AGCOM свої повноваження належним чином. Вони змогли вивчити основні доводи та пропорційність рішення AGCOM.

Оскільки рішення AGCOM згодом було переглянуто судовими органами з повною юрисдикцією, із цього випливало, що порушення пункту 1 статті 6 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 10 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 7 КОНВЕНЦІЇ (НІЯКОГО ПОКАРАННЯ БЕЗ ЗАКОНУ)

GESTUR JÓNSSON AND RAGNAR HALLDÓR HALL v. Iceland (№№ 68273/14 та 68271/14)

Обставини справи

Заявники в цій справі є адвокатами / юристами. Під час розгляду кримінального провадження, у якому вони захищали обвинуваченого (і з його згоди), заявники клопотали про скасування призначення їх у якості захисників. Проте суд відмовив у його задоволенні. На судовому засіданні щодо обвинуваченого, інтереси якого були представлені новим захисником і якого було засуджено, заявники не з'явилися. Пізніше суд заочно (*in absentia*) наклав на заявників штраф у розмірі приблизно 6200 євро на кожного за неповагу до суду та спричинення затримок у провадженні. Заявники намагались оскаржити це рішення до Верховного суду, проте безуспішно.

Своїм рішенням від 30 жовтня 2018 року Палата Суду (інформаційна довідка 222) одноголосно прийняла рішення про відсутність порушень пункту 1 статті 6 та статті 7 Конвенції. За клопотанням заявників цю справу було направлено на розгляд Великої Палати.

Оцінка Суду

Уряд Ісландії висловився про незастосовність статті 6 Конвенції у її кримінальному аспекті в цій справі, що має визначатися шляхом застосування трьох критеріїв Енгеля:

(а) Перший критерій: правова класифікація правопорушення в національному законодавстві

З обґрунтування Верховного суду не вбачалося, що він розглядає такі правопорушення як кримінальні згідно з національним законодавством. Розглядуване правопорушення в цій справі містилось у главі «Процесуальні штрафи» Кримінального процесуального кодексу і не містилося в жодному з положень Загального кримінального кодексу чи спеціалізованого кримінального закону. Ці положення були також схожими до положень Цивільного процесуального кодексу. Розгляд такої поведінки, як правило, не вимагав участі державного обвинувачення, і штраф стягувався за власною ініціативою суду.

Тому не було підстав вважати, що правопорушення класифікувалось як «кримінальне» за національним законодавством.

Проте перший із критеріїв Енгеля має певну вагу та слугує лише відправною точкою.

(b) Другий критерій: характер правопорушення

Накладений на кожного із заявників штраф обумовлювався положенням про правопорушення, яке стосувалося конкретної категорії осіб з певним статусом, а саме «державного прокурора, захисника чи юриста». Як видається, це положення

не застосовується до осіб поза зазначеної категорії. Суд, вирішуючи певну справу, під час якої мала місце неправомірною поведінка, має за власною ініціативою розглянути питання того, чи не є така поведінка порушенням відповідного положення.

ЄСПЛ неодноразово посилався на факт особливого статусу юристів / адвокатів, що відводить їм центральне місце у відправленні правосуддя, і що їхня особлива роль тягне за собою низку обов'язків. Варто також ураховувати той факт, що норми дозволяють суду карати за порушення порядку під час провадження, що є загальною рисою правових систем Договірних держав та впливає з невід'ємних повноважень суду в забезпеченні належного та впорядкованого функціонування його власного провадження. Заходи, що вживаються судами на підставі таких норм більшою мірою аналогічні здійсненню дисциплінарних функцій, аніж застосування покарання за вчинення кримінального правопорушення.

Верховний суд визнав, що умисне нез'явлення заявників на заплановане судові засідання становило серйозне порушення ними своїх професійних обов'язків у їхньому статусі як сторони захисту в кримінальній справі. Факт повного ігнорування ними законних рішень судді, не залишивши йому іншого вибору як звільнити їх від захисту особи та призначити для цього інших захисників, спричинили значну затримку в розгляді справи. Водночас Верховний суд конкретно не вказав на характер неправомірної поведінки заявників у якості підстави для визнання її кримінальною.

Незважаючи на серйозність порушення професійних обов'язків у цій справі, не було чітко зрозуміло, чи правопорушення заявників за своїм характером вважалося кримінальним чи дисциплінарним. Тому це питання потребувало розгляду за третім критерієм.

(с) Третій критерій: характер та суворість покарання

Хоча Верховний суд конкретно не згадував, що це правопорушення класифікується як «кримінальне» за національним законодавством (перший критерій Енгеля) чи щодо характеру неправомірної поведінки заявників як підставу для визнання її «кримінальною» (другий критерій Енгеля), він визнав, що накладені штрафи «за своїм характером є покараннями» (імовірно, посилаючись на третій критерій). Верховний суд врахував відсутність у відповідних положеннях про неповагу до суду «будь-якої конкретної межі» щодо суми штрафів і суми накладених штрафів на заявників, які ним були визнані як «високі». Вважаючи, що стаття 6 Конвенції була застосовною у її кримінальному аспекті, Верховний суд таким чином розглянув питання про дотримання цього положення.

Однак, коли мова йде про тлумачення обсягу поняття «злочин» в автономному значенні статті 6 Конвенції, ЄСПЛ має сам провести оцінку цього питання. При цьому, Договірним Державам нічого не заважає прийняти ширше тлумачення, що передбачає ефективніший захист прав та свобод у межах відповідних національних правових систем.

Зокрема, на відміну від інших справ щодо неповаги до суду, у яких стаття 6 Конвенції була застосовною, зокрема за третім критерієм Енгеля

(*Kyprianou and Zaicevs*), неправомірна поведінка заявників не могла каратись ув'язненням. Окрім цього, ці штрафи не могли замінюватися на позбавлення волі в разі несплати, що є важливим міркуванням в інших справах. До того ж накладення штрафів не мало наслідком судимість заявників.

Проте високий розмір накладених штрафів та відсутність встановленого законом максимуму не були достатніми для Суду, щоб вважати суворість та характер санкції «кримінальними» у розумінні автономного значення за статтею 6 Конвенції (див. *Müller-Hartburg v. Austria*, 47195/06, 19 лютого 2013 року, де розмір потенційного штрафу складав EUR 36,000, хоча й мав каральний ефект, проте не був настільки серйозним, щоб вважатись «кримінальним»; див., схожа справа, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal* [ВП], 55391/13 та 2 інших, 6 листопада 2018 року, де максимальний розмір штрафу складав 90 денних штрафів, а штраф, застосований до заявниці складав 20 денних штрафів, і який стверджувало відповідав 43,750 євро; порівняйте зі шкалою штрафів у справі *in Mamidakis v. Greece*, 35533/04, 11 січня 2007 року, *Grande Stevens and Others v. Italy*, 18640/10 та 4 інших, 4 березня 2014 року, та *Produkcija Plus Storitveno podjetje d.o.o. v. Slovenia*, 47072/15, 23 жовтня 2018 року, де Суд визнав застосовані штрафи «кримінальними»).

Розглядуване провадження не було пов'язане з встановленням «кримінального обвинувачення» в розумінні статті 6 Конвенції, а тому це положення не було застосовним до цього провадження в кримінальному аспекті. Тому скарга заявників була визнана несумісною *ratione materiae* з положеннями Конвенції.

У світлі цього висновку Суд також визнав скаргу за статтею 7 Конвенції неприйнятною і несумісною *ratione materiae* з причини послідовності в тлумаченні Конвенції.

(Див. також *Engel and Others v. The Netherlands*, 5100/71 та інші, 8 червня 1976 року; *Kyprianou v. Cyprus* [ВП], 73797/01, 15 грудня 2005 року, Інформаційна довідка 82; *Zaicevs v. Latvia*, 65022/01, 31 липня 2007 року, Інформаційна довідка 99).

Висновок

Скарги заявників за статтею 6 та 7 Конвенції визнані несумісними *ratione materiae* з положеннями Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою 22 грудня 2020 року та є остаточним.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

YEVGENIY DMITRIYEV v. Russia (№ 17840/06)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника на шум та інші незручності, джерелом яких був відділок міліції, розташований під його квартирою.

Між лютим 1995 року та травнем 2008 року заявник разом зі своєю сім'єю проживав у багатоквартирному будинку, у підвалі якого розташовувався місцевий відділок поліції та камери тимчасового тримання.

У 1996 році заявник поскаржився до місцевих органів влади на шум та незручності з відділку міліції. Керівник місцевого відділку міліції вказав, що, хоча відділок розташований в будівлі, яка для таких цілей не призначена, його переїзд не був можливим. Заявник разом зі своїми сусідами у 2000 році подали колективну скаргу, на яку органи влади не надали жодної відповіді.

Так, заявник подав позов до органів влади, вимагаючи переїзду відділку міліції. У вересні 2000 року національний суд визнав порушення права заявника на «мирний відпочинок» та зобов'язав органи влади знайти рішення цьому впродовж року. Скарга заявника про відшкодування моральної шкоди була відхилена.

Далі заявник скаржився на невиконання цього рішення суду, однак його скарги були відхилені національними судами; востаннє в лютому 2006 року.

Також у 2006 році регіональне представництво із захисту прав споживачів перевірило будівлю і зробило висновок, що органи влади не дотримувались санітарних норм та правил, зокрема щодо сміття. Окрім того, з підвалу часто було чути стукіт, а автомобілі міліції часто залишалися на вулиці невимкненими.

У травні 2008 року заявник вирішив продати свою квартиру та переїхати. Водночас у 2007 році було схвалено проект та кошторис на будівництво нового відділку міліції. Однак до ЄСПЛ не було надано жодної інформації щодо прогресу в будівництві та переїзду відділку міліції.

У своїй скарзі до Суду заявник, зокрема, вказував, що шум та інші незручності з відділку міліції впродовж більше 13 років становили втручання у його право на повагу до приватного життя та житла, що порушувало у свою чергу статтю 8 Конвенції.

Оцінка Суду

(а) Застосовність статті 8 Конвенції до обставин цієї справи

Суд повинен був визначити, чи справді незручності, спричинені щоденною діяльністю відділку міліції, досягли мінімального ступеня тяжкості, що вимагається для констатації втручання за статтею 8 Конвенції.

Заявником не було надано жодних прямих доказів того, що рівень шуму в його квартирі був вищим за прийнятний. Проте у звіті про перевірку, наданому органом із захисту прав споживачів, діяльність якого контролюється державою, вказувалося, зокрема, про факт недотримання державними органами встановлених внутрішніх норм шуму та про інші незручності загалом. Окрім того, національний суд, заслухавши заявника і свідків, постановив, що право заявника на спокійний відпочинок було порушено в результаті діяльності відділку міліції та шуму, що надходив із камер тимчасового тримання. Із матеріалів справи видно, що власне самі державні органи визнали, що відділок міліції був розташований у непризначеній для цього будівлі. Зрештою, хоча з матеріалів справи не впливало, що у відповідний період часу здоров'я заявника знаходилося під загрозою, протягом 13 років він вдень і вночі страждав від діяльності відділку міліції та неналежного санітарного стану його приміщення.

Відповідно, порушення спокою, спричинене розміщенням у житловому будинку відділку міліції, стало результатом комплексного і тривалого впливу на приватне життя заявника та на реалізацію його права на недоторканість житла.

(b) Чи мало місце виправдане втручання

У цій справі щоденна діяльність відділку міліції безпосередньо втручалась у права заявника, передбачені статтею 8 Конвенції, а тому таке втручання повинно було бути виправданим, оскільки органи державної влади користуються широкими дискреційними правами (див. справу *Hatton and Others v. the United Kingdom* (ВП), 36022/97, 8 липня 2003 року, [Інформаційне повідомлення № 55](#)). Однак санкціоновані національними органами влади заходи або були недостатніми, або невчасно чи неефективно вживались, або не вживались узагалі.

Зокрема, ще в 1996 році заявник повідомив владу про проблеми у своєму житловому будинку, викликані діяльністю відділку міліції. Попри те, що начальник місцевого відділку міліції визнав, що він був розміщений у «непризначеній для цього» будівлі, ніяких подальших дій відносно цього зроблено не було, а заявнику повідомили, що переїзд відділку фактично неможливий. Крім того, влада ніяк не відреагувала на колективну скаргу, подану заявником і його сусідами в травні 2000 року.

У вересні 2000 року національний суд визнав порушення права заявника на спокійний відпочинок у зв'язку з діяльністю відділку міліції у його житловому будинку. Однак у виконавчому провадженні мали місце значні затримки, що лише продовжувало страждання заявника від шуму та інших незручностей. ЄСПЛ взяв до уваги труднощі та затримки в часі, з якими зазвичай стикаються органи влади під час пошуку й розподілу відповідних ресурсів та забезпечення необхідного фінансування таких державних проєктів. Проте владі знадобилося майже сім років із дня винесення рішення тільки для того, щоб затвердити проєкт і відповідний бюджет на будівництво нового відділку міліції. Не було отримано жодної інформації про причини цієї затримки, про проведення у зв'язку із цим будь-яких міжвідомчих робіт та перемовин, а також про те, чи можна було запропонувати тимчасове рішення до остаточного врегулювання цієї проблеми. За відсутності обґрунтованого

пояснення з боку Уряду цей процес зайняв неймовірно тривалий час, що зробило заходи, вжиті державними органами, неефективними й нездатними захистити права заявника.

Зрештою, навіть якщо Уряд правомірно стверджував, що розміщення відділку міліції в підвалі житлового будинку заявника було законним під час його будівництва, у 2006 році державна влада була повідомлена одним зі своїх власних органів про порушення санітарних норм та правил, які застосовувалися в той час; однак не було зроблено жодних реальних дій для усунення порушень громадського порядку, від яких постраждав заявник, і процес переїзду відділку міліції, санкціонований рішенням національного суду, був невинувато затягнутий до 2008 року. Для заявника ця ситуація тривала впродовж тринадцяти років і призвела до того, що йому довелося продати свою квартиру у 2008 році та переїхати в іншу, яку він придбав за власні кошти.

За цих обставин державі не вдалося забезпечити справедливий баланс між інтересом місцевого населення у використанні захисту громадського спокою й безпеки, ефективною реалізацією законів міліцією та ефективною реалізацією заявником свого права на повагу до його приватного життя і житла.

(Дивіться також справи *Hatton and Others v. the United Kingdom* (ВП), 36022/97, 8 липня 2003 року, Інформаційне повідомлення № 55; *Moreno Gómez v. Spain*, 4143/02, 16 листопада 2004 року, Інформаційне повідомлення №69; *Cuenca Zarzoso v. Spain*, 23383/12, 16 січня 2018 року та інформаційний бюлетень щодо Навколишнього середовища та Європейської конвенції з прав людини).

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

BOSTAN v. The Republic of Moldova (№ 52507/09)

Обставини справи

Справа стосувалась огляду працівниками правоохоронних органів внутрішнього двору будинку заявників та прилеглої до нього холодильної камери без їхньої участі, проте за згодою члена сім'ї. Особливо актуальним було питання, чи можна вважати приміщення, оглянуті поліцією, як житло у розумінні статті 8 Конвенції.

Заявники у справі, С. Б. та В. Б., є громадянами Молдови. У листопаді 2008 року працівники правоохоронних органів заарештували М. Ц., зятя заявників, коли він їхав на мікроавтобусі біля їхнього будинку. Транспорт був завантажений м'ясом птиці. На запитання щодо походження такого товару М. проінформував, що він придбав його у Придністров'ї; сертифікатів якості на цей продукт не мав.

За даними поліції, М. Ц. розповів, що в холодильнику біля підвір'я будинку заявників міститься більша кількість м'яса. Він також письмово заявив, що проживає в будівлі за цією адресою, і надав свою згоду на огляд поліцією холодильної камери. Під час огляду поліція вилучила 4924 кг замороженого м'яса.

Через два тижні поліція оштрафувала М. С. на 38 євро та конфіскувала заморожене м'ясо у зв'язку з учиненням ним адміністративного правопорушення – незаконної торгівлі товарами.

Тим часом заявники подали скаргу на працівників правоохоронних органів, стверджуючи, що вони вчинили правопорушення – незаконно проникли до їхнього будинку. Вони зазначили, що М. С. проживав за іншою адресою та що вони були єдиними мешканцями приміщень, у яких проводився обшук. Заявники скаржилися, що обшук, проведений без їхньої присутності та згоди чи ордера на проведення обшуку, порушив статтю 8 Конвенції та положення Кримінального процесуального кодексу.

У грудні 2008 року прокурор відхилив скаргу заявників. Заявники оскаржили це рішення в судовому порядку до слідчого судді, але їхню скаргу було відхилено як необґрунтовану.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявники скаржилися, що приміщення, які було обшукано, становили частину їхнього будинку, а проведений поліцією обшук було здійснено за відсутності їхньої згоди, рішення суду чи подальшого перегляду законності обшуку судом.

Оцінка Суду

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

ЄСПЛ зазначив, що працівники поліції не заходили до будинку заявників, а лише на територію внутрішнього двору, де провели обшук холодильного приміщення. Оглянуті приміщення не були публічно доступними. Крім того, згідно з матеріалами справи не є очевидним, що внутрішній двір та холодильне

приміщення використовувались виключно для комерційних цілей, що призвело б до несумісності користування заявниками в житлових чи особистих цілях. Також не було доказів того, що будинок чітко відокремлювався від приміщення, яке було предметом огляду поліцією. Отже, ЄСПЛ встановив, що приміщення можуть вважатись частиною «житла» заявників у значенні статті 8 Конвенції.

Суд також зазначив, що огляд цих приміщень та вилучення предметів становили втручання у право заявників на повагу до їхнього житла. Таке втручання могло б порушити статтю 8 Конвенції, якщо воно не було «відповідно до закону», не переслідувало одну або кілька легітимних цілей і було «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей.

У зв'язку із цим ЄСПЛ зазначив, що обшук та вилучення в будинку заявників проводилися без попереднього дозволу судді, оскільки відповідні положення Кримінального процесуального кодексу дозволяли слідчим органам здійснювати такі заходи за згодою особи, яка проживає в цьому будинку. З огляду на це ЄСПЛ зазначив, що в таких справах, коли лише один із мешканців будівлі надав свою згоду на проведення обшуку, ці положення жодним чином не обмежували розсуд слідчих органів, які зберігали виключну компетенцію в оцінці необхідності проведення обшуку та його обсягу. У таких ситуаціях відсутність ордеру на обшук та вилучення могла бути урівноважена подальшою судовою перевіркою законності та необхідності проведення таких слідчих дій. Однак перегляд повинен був бути ефективним за конкретних обставин цієї справи.

ЄСПЛ зауважив, що Уряд не посилався на жодні правові підстави чи національну судову практику в підтримку свого аргументу про те, що згода, надана М. С., зробила непотрібним перегляд слідчим суддею. У зв'язку із цим положення пункту 2 статті 12 Кримінального процесуального кодексу, яке вимагало від слідчих органів направлення справи до судді протягом 24 годин після проведення слідчих дій у будинку без судового ордеру, передбачало інше. Отже, за відсутності судового перегляду за змістом пункту 2 статті 12 Кримінального процесуального кодексу ЄСПЛ мав дослідити обсяг перегляду, проведеного за результатами розгляду кримінальної скарги заявників.

Таким чином, ЄСПЛ зазначив, що основною метою провадження, порушеного за скаргою заявників, було встановлення протиправної поведінки з боку працівників поліції і що провадження безпосередньо не стосувалося законності проведення самого обшуку. Крім того, як стверджувалося, заявники не мали жодних засобів захисту, за допомогою яких можна було б оскаржити такі дії. ЄСПЛ зазначив, що в рішенні за кримінальною скаргою слідчий суддя розглянув питання законності дій працівників правоохоронних органів з урахуванням згоди М. С. та того факту, що останній проживав у будинку заявників. Однак суддя не розглянув питання реалізації слідчими органами своїх повноважень з оцінки доцільності, тривалості та обсягу обшуку поліцією. Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що не було проведено жодного ефективного розгляду необхідності оскаржуваного заходу.

Тому ЄСПЛ дійшов висновку, що за відсутності попереднього дозволу судді чи будь-якого ефективного судового перегляду оскаржуваного слідчого заходу,

як це передбачено національним законодавством, заявники не мали достатніх процесуальних гарантій для запобігання зловживанню з боку слідчих органів.

Тому втручання у право заявників на повагу до житла не було «відповідно до закону» в розумінні статті 8 Конвенції, а отже, мало місце порушення цього положення.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

MILE NOVAKOVIĆ v. Croatia (№ 73544/14)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника – вчителя – на його звільнення у 1999 році у зв'язку з проведенням уроків сербською, а не хорватською мовою. За етнічною приналежністю заявник належав до сербів, більшу частину свого професійного життя перебував і працював у Хорватії, а на момент звільнення працював у середній школі в Східній Славонії – регіоні, який у мирний спосіб був реінтегрований до складу Хорватії після війни. Органи влади, зокрема, вважали, що заявник уже не зможе вивчити хорватську мову, враховуючи, що на той момент він досяг 55-річного віку.

Заявник у справі, М. Н., який на сьогодні помер, був громадянином Хорватії, народився у 1944 році та проживав у місті Дарда (Хорватія).

З 1971 року заявник, серб, працював учителем у Хорватії, а з липня 1998 року – у середній школі в регіоні Дарда, районі в Східній Славонії, який у післявоєнний час був інтегрований до Хорватії.

Після перевірки, проведеної лише щодо вчителів сербської національності, заявникові в межах адміністративного провадження спочатку було заборонено викладати у школі. Зрештою адміністративний суд скасував це рішення у 2006 році на тій підставі, що питання, яка мова має використовуватись для навчання у школі, де викладав заявник, не було остаточно вирішено.

Водночас у березні 1999 року адміністрація школи звільнила заявника за невикористання стандартної хорватської мови під час викладання, як це передбачено відповідним національним законодавством. Адміністрація дійшла висновку про неможливість переведення заявника, оскільки у школі не було вакантних посад учителів для викладання сербською мовою. Також йому не могли надаватися підготовчі курси, оскільки, зважаючи на вік у 55 років, заявник не зможе вивчити хорватську мову.

Заявник оскаржував своє звільнення в судах: у 2011 році він подав скаргу до Конституційного суду, проте безуспішно.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції, статтю 14 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 12 до Конвенції, заявник скаржився, що його звільнення було свавільним і що його було піддано дискримінації за ознаками віку та етнічної приналежності до сербів. Він, зокрема, стверджував, що незнання декількох слів хорватською мовою під час перевірки не могло призвести до вжиття такого крайнього заходу, як звільнення.

Оцінка Суду

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

По-перше, ЄСПЛ був переконаний, що причини звільнення заявника – використання сербської мови в його щоденній роботі та стверджувана неспроможність

пристосувати його мову викладання до вимог займаної посади у зв'язку з віком – були значною мірою пов'язані з його приватним життям. Зокрема, мова спілкування особи обов'язково складала частину її етнічної ідентичності, тоді як вік – це частина фізичної ідентичності особи. Отже, у цій справі стаття 8 Конвенції була застосовною.

Уряд стверджував, що звільнення заявника було необхідним для захисту прав учнів на освіту хорватською мовою. Водночас ЄСПЛ не мав жодних намірів піддати сумніву обґрунтованість такої мети або її важливе значення в конкретному контексті регіону Східної Славонії на той час; ЄСПЛ зазначив, що у справі заявника не було розглянуто жодних альтернатив звільненню, які б дали змогу заявникові привести своє викладання у відповідність із чинним законодавством.

Інспектор із питань освіти лише вирішив, що заявникові має бути заборонено викладати, не надавши йому можливості виправити порушення у своїй роботі впродовж певного часу, що було можливим за національним законодавством.

Адміністрація школи відхилила можливість додаткового навчання лише з підстав віку заявника та стажу роботи. Крім того, ні адміністрація школи, ні будь-який із національних судів ніколи не надавали детального та обґрунтованого пояснення, чому вік заявника міг бути непереборною перешкодою для коригування плану викладання з тим, щоб він міг викладати стандартною хорватською мовою.

Справді, ураховуючи беззаперечну схожість двох відповідних мов, а також той факт, що заявник більшу частину свого професійного життя перебував і працював у Хорватії, було важко зрозуміти, чому не було вивчено можливість надання йому додаткового навчання.

ЄСПЛ також зазначив, що в будь-якому разі саме національні судові органи – адміністративні та цивільні суди – мали труднощі з визначенням того, якою мовою заявник повинен був викладати на той час.

Насамкінець у школі, де викладав заявник, жоден учитель хорватської національності не проходив перевірки. Відокремлення певної групи осіб за мовною ознакою, яка була тісно пов'язана з їхньою етнічною приналежністю, у регіоні Східної Славонії у післявоєнний період могло б потенційно порушити питання сумісності з Конвенцією та Конституцією Хорватії.

ЄСПЛ дійшов висновку, що звільнення заявника з роботи не відповідало нагальній соціальній потребі, а також не було пропорційним меті, яку потрібно досягти в порушення статті 8 Конвенції.

Шістьома голосами проти одного ЄСПЛ констатував відсутність необхідності окремого розгляду скарги заявника за статтею 14 Конвенції разом зі статтею 8 Конвенції та статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції. ЄСПЛ підкреслив, що він уже врахував посилання національних органів влади на вік заявника та їхнє рішення перевірити роботу лише окремих вчителів на основі їхнього етнічного походження, що було розглянуто за наслідками скарги за статтею 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SABER v. Norway (№ 459/18)

Обставини справи

Справа стосувалась адвокатської таємниці та правового спору з приводу обшуку / огляду поліцією мобільного телефону заявника.

23 листопада 2015 було вилучено мобільний телефон (смартфон) заявника в рамках кримінального розслідування щодо двох осіб за підозрою у змові щодо його вбивства. Поліція забажала оглянути телефон із метою з'ясування можливих конфліктів між підозрюваними та заявником.

Заявник стверджував, що його телефон містив листування за допомогою СМС та електронної пошти з двома захисниками, які надавали йому правову допомогу в іншій кримінальній справі, у якій він мав статус підозрюваного (це провадження завершилось виправданням заявника у 2019 році). Поліція та заявник погодилися, щоб спочатку скопійовані дані були відфільтровані судами й будь-яка інформація, яка підпадає під адвокатську таємницю, була видалена до того, як поліція зможе провести їх огляд.

Міський суд розпочав фільтрацію, незважаючи на те, яким чином суд міг би реалізувати це на практиці, у тому числі, чи міг би він звернутися за допомогою до поліції.

Проте міський суд відмовився від процедури фільтрації, оскільки Верховний суд тим часом ухвалив рішення, яке не було пов'язане зі справою заявника, вказавши, що саме поліція має фільтрувати такі дані.

Усі наступні апеляції заявника до Верховного суду, зокрема і в червні 2017 року, були безуспішними.

Копія інформації, отриманої з телефону заявника, була повернута до поліції для огляду, за результатами якого поліція підготувала свій висновок 9 листопада 2017 року.

Заявник скаржився, що провадження з огляду та вилучення інформації з його смартфона, яке сприяло доступу до листування між ним та його захисниками, порушило його права, гарантовані статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

Огляд смартфона заявника та/або його дзеркальної копії мало наслідком втручання в право заявника на повагу до кореспонденції. Крім цього, огляд було проведено безпосередньо щодо заявника як потерпілого під час відповідного розслідування.

Хоча втручання мало офіційне правове підґрунтя, ЄСПЛ мав визначити, чи були положення закону «сумісні з верховенством права»; а саме чи були достатньо передбачуваними. Щодо цього ЄСПЛ надав декілька зауважень:

1. Провадження з фільтрації інформації, що підпадає під захист адвокатської таємниці, у випадках, подібних до цієї справи, від самого початку не мали чіткої

правової основи в Кримінальному процесуальному кодексі, що призвело до відповідальності за такі спори.

2. Дійсну форму провадження заявник навряд міг передбачити, враховуючи те, що вона фактично була реорганізована після рішення Верховного суду;

3. Найважливіше те, що після прийняття Верховним судом свого рішення не було встановлено чітких та конкретних процесуальних гарантій для запобігання заподіянню шкоди адвокатській таємниці у зв'язку з оглядом дзеркальної копії телефону заявника. Верховним судом не було надано жодних роз'яснень тому, як поліція мала провести фільтрацію, за винятком того, що слова для пошуку мають визначатися разом з адвокатом; хоча навіть заява, подана щодо адвокатської таємниці в цій справі, була неоскаржувана дійсною, дзеркальна копія фактично була лише повернута до поліції для розгляду без встановлення будь-якої практичної схеми для цього. У висновку поліції йшлося про видалення даних у справі заявника, проте не вказувалося на жодну із чітких підстав чи форм для цієї процедури.

Справді, загалом існують процесуальні гарантії щодо обшуків та вилучень; однак Суд схвильований відсутністю усталеної правової основи для захисту адвокатської таємниці у справах, подібних до цієї. У своєму рішенні Верховний суд також указав на відсутність положень, застосовних до ситуацій, де адвокатська таємниця становить частину порушень даних, що зберігаються в цифровій формі, і зазначив, що було б звичайним / природнім урегулювати конкретне питання, що виникло в цій справі, за допомогою офіційних положень закону. Це питання було зумовлене не висновками Верховного суду, а відсутністю відповідних регулюючих правил.

ЄСПЛ не мав підстав для прийняття рішення щодо того, чи було поставлено адвокатську таємницю під загрозу. Також не було необхідним з'ясувати питання, чи обов'язково й за яких обставин обґрунтовані заяви з приводу адвокатської таємниці мають бути направлені до суду чи іншої, незалежної від поліції та органів обвинувачення сторони, для видалення будь-якої інформації, що підпадає під адвокатську таємницю до того, як останні можуть розпочати огляд вилученої інформації.

Замість цього відсутність передбачуваності в цій справі у зв'язку з відсутністю чіткої правової основи та відсутністю процесуальних гарантій саме щодо захисту адвокатської таємниці не відповідало вимогам, які впливали з критерію, за яким втручання має здійснюватися згідно із законом.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

M.L. v. Norway (№ 64639/16)

Обставини справи

Справа стосувалася рішення про позбавлення матері материнських прав та надання дозволу на усиновлення її доньки прийомними батьками.

У квітні 2011 року заявниця народила доньку; органи соціального захисту дітей організували для заявниці перебування в сімейному центрі з урахуванням стану її психічного здоров'я. У центрі зауважили, що заявниця мала значні труднощі в піклуванні за дитиною та не співпрацювала з персоналом; органи соціального захисту дітей вирішили помістити її доньку під опіку в невідкладному порядку, коли останній було лише 9 днів.

Ці органи далі звернулися до Округової ради соціального захисту з клопотанням про поміщення дитини до прийомної сім'ї. У вересні 2011 року Рада заслухала сторони та 8 свідків і дійшла висновку, що заявниця була здатна доглядати за дитиною на практичному рівні, але не на емоційному. Рада визнала, що поміщення до прийомної сім'ї доньки заявниці може бути довготривалим і надала їй право побачень із донькою тривалістю по дві години 4 рази на рік.

Заявниця безуспішно оскаржувала рішення про поміщення дитини до прийомної сім'ї.

Зрештою в червні 2015 року Рада, до якої входили юрист, який діяв у якості професійного судді, психолог та неспеціаліст (layperson), прийняла рішення про позбавлення заявниці материнських прав та надала дозвіл на усиновлення.

Рада заслуховувала декілька свідків упродовж двох днів; заявниця також була присутня разом зі своїм адвокатом. Рада визнала, що таке усиновлення відповідатиме інтересам дитини.

Заявниця оскаржила це рішення до судів, судові засідання щодо якого відбулося в грудні 2015 року. Округовий суд, діючи у складі, схожому / аналогічному до складу Ради, провів новий розгляд справи впродовж декількох днів, під час якого заявниця мала можливість знову навести свої аргументи. Зрештою суди погодилися з висновками Ради, вказавши, що цілком імовірно, заявниця не зможе постійно забезпечувати належний догляд за своєю донькою, враховуючи її слабкі когнітивні функції, і що таке усиновлення буде відповідати найкращим інтересам її доньки, яка була чутливою, вразливою та міцно прив'язаною до своїх прийомних батьків.

У 2016 році заявниці було відмовлено в наданні дозволу на подачу скарги до Вищого суду, а Верховний суд пізніше відхилив її скаргу на це рішення.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявниця скаржилася на рішення національних органів влади з позбавлення її материнських прав та надання дозволу на усиновлення її доньки прийомними батьками.

Оцінка Суду

ЄСПЛ визнав, що рішення органів влади щодо материнських прав заявниці на її доньку і, зрештою, її усиновлення прийомними батьками становило втручання в право заявниці на повагу до її сімейного життя і що таке втручання було згідно із законом та переслідувало легітимну мету. Тому залишалося з'ясувати, чи були вжиті заходи необхідними в демократичному суспільстві.

Щодо процесів прийняття рішень як Радою, так й Окружним судом ЄСПЛ встановив, що ці процеси були комплексними і що заявниці було надано відповідний захист її інтересів з тим, щоб вона могла повною мірою представити свою справу. ЄСПЛ також задоволений проведенням органами влади глибокого / повного аналізу відповідних аспектів справи.

Повертаючись до питання, чи надали органи влади відповідні й достатні підстави для вжиття оскаржуваних рішень, ЄСПЛ підкреслив, що він має розглядати ці рішення в контексті, беручи до уваги попередні рішення та процедури, у світлі всієї справи загалом. Оскільки рішення Окружного суду було остаточним рішенням по суті справи, ЄСПЛ зосередив свій розгляд саме на ньому.

На думку Суду, наведені Окружним судом причини з виправдання усиновлення, а саме: слабкість когнітивних функцій та навичок з піклування, чутливість дитини та прив'язаність до своїх прийомних батьків порівняно з обмеженими зв'язками зі своєю біологічною матір'ю, відкритість усиновлювачів до контакту між заявницею та її донькою, якщо та коли її донька забажає цього, – мали стосунок до питання про необхідність ужитих заходів.

Що стосується питання, чи були наведені Окружним судом причини для виправдання оскаржуваних заходів, ЄСПЛ нагадав, що він раніше утримувався від спроб розвінчати протилежні міркування, притаманні питанням щодо того, чи усиновлення або довготривале поміщення під опіку могло найбільшою мірою відповідати інтересам дитини в конкретній справі, та не схильний приймати інший підхід у цій справі. Однак ЄСПЛ підкреслив, що усиновлення, як правило, тягне за собою розрив сімейних зв'язків тією мірою, що згідно з усталеною практикою Суду було дозволено лише за надзвичайно виняткових обставин.

У цій справі ЄСПЛ зауважив, що, по-перше, він не мав підстав для сумніву у висновках Окружного суду про вразливість доньки заявниці і що вона добре адаптувалась у прийомній сім'ї. Однак ЄСПЛ визнав, що Окружний суд не надав жодних міркувань про те, що ці фактори, які мають безпосереднє відношення до справи, становили щось виняткове, яке виправдовувало розрив усіх зв'язків між заявницею та її донькою.

Окрім того, що стосується твердження Окружного суду про те, що прив'язаність між заявницею та її донькою була дуже обмежена, ЄСПЛ зазначив, що на час поміщення під опіку доньці заявниці було лише 9 днів і таке поміщення позбавило їх можливості проявити будь-яку дійсну прив'язаність.

До того ж ЄСПЛ зазначив, що рішення про надзвичайну обмеженість контактів заявниці з донькою було прийнято, виходячи з того, що опіка буде мати довготривалий

характер, хоча жодних вказівок, що органи влади вживали будь-які кроки для перегляду режиму контактів під час перебування доньки в прийомній родині, не було.

Що стосується акценту Окружного суду на необхідності обмеження процесуальних прав заявниці, то ЄСПЛ висловив застереження, що процесуальні права біологічних батьків разом із їхнім правом на доступ до провадження з метою скасування рішення про опіку чи обмежень контакту з їхньою дитиною, становлять невід'ємну частину їхнього права на повагу до сімейного життя, гарантованого статтею 8 Конвенції.

У своїй оцінці наведеного ЄСПЛ врахував той факт, що рішення про усиновлення головним чином ґрунтувалося на оцінці того, що буде відповідати найкращим інтересам доньки заявниці в майбутньому. У цьому контексті ЄСПЛ не вбачив підстав для сумніву в тому, що відсутність будь-яких дійсних зв'язків між дитиною та її біологічним батьком / матір'ю може швидше за все зменшити негативні фактичні та емоційні наслідки усиновлення як для дитини, так і для батька чи матері. Однак, у світлі надзвичайно обмежених наданих контактних прав та повної відсутності будь-яких спроб упродовж років перебування дітей у прийомних родиних протистояти ризику роз'єднання біологічної родини, Суд у цій справі не вважав, що національні органи влади мали обґрунтовувати своє рішення про усиновлення відсутністю зв'язків між дитиною та батьками.

ЄСПЛ зіслався на низку рішень Верховного суду Норвегії після ухвалення Судом рішення у справі *Strand Lobben and Others (32783/13)* і вказав, що він усвідомлює, що його підхід у таких справах може відрізнитися від підходу, застосованого службами й органами соціального захисту дітей (зокрема й судів), які, приймаючи відповідне рішення, мають вирішувати, що робити з дитиною (та її родиною) на основі становища дитини та її родини, в першу чергу враховуючи майбутнє. ЄСПЛ підкреслив, що це було наслідком різниці в підходах, притаманних кожній відповідній ролі, причому Суд оцінює в межах обсягу поданої заяви, чи держава-відповідач діяла згідно зі своїми зобов'язаннями за Конвенцією. ЄСПЛ підкреслив, що він повністю погоджується з тим, що Верховний суд Норвегії від самого початку надавав особливе значення службам соціального захисту дітей, Раді й далі національним судам з урахуванням усіх відповідних вимог за статтею 8 Конвенції з метою уникнення помилок та недоліків, які неможливо буде усунути на більш пізньому етапі.

Насамкінець ЄСПЛ визнав, що провадження, у якому було санкціоновано усиновлення доньки заявниці та надані причини для вжиття оскаржуваних заходів у цьому провадженні, відображали факт того, що (i) було приділено недостатню увагу меті такого поміщення, щоб воно мало тимчасовий характер і ця сім'я була возз'єднана; (ii) недостатньо враховано позитивне зобов'язання держави із вжиття заходів, спрямованих на збереження сімейних зв'язків тією мірою, наскільки це можливо.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

PANIOGLU v. Romania (№ 33794/14)

Обставини справи

Справа стосувалася професійних покарань, накладених на суддю, зокрема в частині підвищення по службі за написану нею статтю в ЗМІ.

У статті було піддано суворій критиці діяльність Голови Касаційного суду як прокурора під час репресивного комуністичного режиму.

У 2012 році заявниця – суддя апеляційного суду Бухареста – написала статтю про Голову Касаційного суду з назвою: «Нічого про те, як товариш прокурор стала головою всіх суддів» (“Nothing about how a Comrade Prosecutor has become president of all the judges”). У цій статті заявниця зі своєї точки зору описала декілька фактів із життя під час комуністичного режиму, пов’язавши свій опис із Головою суду, яка під час комуністичного режиму була прокурором. Заявниця запитувала, яким чином «товариш прокурор» діяла «з метою викорінення ворогів соціалізму...[i] ‘полювання’ на жінок, які зробили аборти» (She asked how the “Comrade Prosecutor” had acted in “root[ing] out the enemies of the socialist order ... [and] ‘hunt[ing] down’ women who had had abortions”). Заявниця говорила про «підземелля» та «бідність» під час комуністичного режиму і про прокурорів «десь зверху у недоторканному сяючому світі... Усі ці товариші, узурпатори Христа та Його Закону, суворі охоронці комуністичної в’язниці» (She spoke of the “dungeons” and “poverty” under the regime and the prosecutors “somewhere above in an untouchable shining world ... All these comrades, usurpers of Christ and His Law, sternly guard[ing] the communist prison”). Вона говорила про життя в крайній бідності, у той час як «товариш прокурор здійснювала понад над усім цим» (She spoke about living in grinding poverty while “the Comrade Prosecutor ha[d] also floated above”). Більша частина висловлювань в тексті були визнані спірними чи образливими в наступних рішеннях суду.

Цю статтю було опубліковано як в національній газеті, так і на вебсайті із зазначенням імені та професійного статусу заявниці як авторки.

8 березня 2012 року група судових розслідувань (далі – група) Вищої ради правосуддя (далі – Рада) розпочала провадження щодо статті. Група підготувала висновок для дисциплінарного суддівського органу, вказуючи, що заявниця провела паралель між комуністичним гнітом та підвищенням по службі Голови, незважаючи на факт законності її призначення і на те, що вона не мала відношення до розвідувальних служб під час комуністичного режиму. Заявниця висловлювала свою думку про те, що суддя працювала незаконно та поставила під сумнів її моральну поведінку, що у свою чергу ставило під сумнів її честь та професійну добросовісність як Голови суду і заподіяло шкоду її професійній репутації.

Група зауважила, що судді зобов’язані зберігати честь та гідність своєї посади, розуміючи під цим стриманість при вираженні своїх думок. Група підсумувала, що в діях заявниці, імовірно, вбачається дисциплінарне правопорушення.

У результаті було розпочато інше розслідування. Вирішення питання, чи порушила заявниця Кодекс поведінки суддів, було направлено до секції суддів Ради. Ця секція зазначила, що стаття заявниці не становить дисциплінарне правопорушення, оскільки в літературі були добре висвітлені відомі аспекти комуністичної епохи, були відсутні грубі формулювання та містилися цитати висловлювань Голови суду до того, як вона зайняла цю посаду. Однак заявниця порушила Кодекс поведінки суддів, пов'язавши кар'єрне підвищення голови та діяльності прокурора, визнаючи її винною, з пригніченням бідних та жінок із функціонуванням метафоричного комуністичного підземелля. З їхньої позиції, заявниця перевищила свої повноваження та заподіяла шкоду репутації Голови. Рішенням від 16 жовтня 2012 року секція Ради суддів підтвердила цю думку.

Заявниця оскаржила це рішення до Пленуму Ради стверджуючи, що вона, серед іншого, мала на увазі саму посаду Голови, а не її саму, і що мова йшла про літературну думку, а не про факти. Ця скарга була відхилена; Пленум визнав, що ця стаття прямо заподіяла шкоду репутації Голови.

Заявниця оскаржила це рішення до Касаційного суду; її скарга була відхилена 1 листопада 2013 року остаточним рішенням, у якому, зокрема, вказувалося, що перехід від дисциплінарного провадження до провадження за Кодексом поведінки суддів був виправданим.

Заявниця намагалася досягти того, щоб наведені вище рішення та інформація щодо стверджуваного порушення Кодексу поведінки були видалені з її особової справи у 2015 році. Вона, зокрема, вказувала, що це рішення і сам Кодекс поведінки були неконституційними. Рада відхилила цю скаргу.

Заявниця ініціювала адміністративне провадження щодо цього рішення, скарга на яке 4 жовтня 2016 року була відхилена. Питання конституційності було направлено до Конституційного суду, який все ще не ухвалив свого рішення.

У 2017 році було підготовлено висновок щодо професійної доброчесності кандидатів для підвищення до Касаційного суду. Щодо заявниці у висновку було вказано про порушення Кодексу поведінки, а також про інші побоювання щодо її доброчесності. Згідно з висновком, вона не відповідала вимогам.

Однак у 2019 році Рада прийняла рішення про відповідність заявниці конкурсним вимогам для підвищення, проте вона не складала іспитів (заявниця стверджувала, що вона відмовилася від цього задля уникнення публічного приниження, оскільки вона не могла домогтися успіху у зв'язку з інформацією у своїй особовій справі на той час). Рада зауважила, що дві нещодавні професійні оцінки заявниці не були завершені (три більш нещодавні були взяті до уваги для підвищення). Пізніше Апеляційний суд Бухареста вказав, що заявниця не буде мати права клопотати про підвищення до 2021 року у зв'язку із застосованою у 2012 році санкцією.

17 квітня 2019 року Касаційний суд визнав відповідні положення Кодексу поведінки суддів незаконними та скасував їх.

Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявниця скаржилася, що перешкоджання їй у підвищенні по службі у зв'язку з думкою, висловленою щодо її колеги, становило порушення права заявниці на свободу вираження поглядів.

Оцінка Суду

Уряд, головним чином, стверджував, що заявниці не було заподіяно жодної «значної шкоди», оскільки їй не перешкоджали складати іспити, а тому її скарга є неприйнятною.

ЄСПЛ нагадав важливість свободи вираження поглядів для функціонування демократії, що означало, що Суд мав ретельно розглянути це питання в межах цієї заяви. ЄСПЛ встановив, що заявниці було заподіяно значну шкоду в тому, що її було покарано за участь у дебатах навколо судової системи, і що інформація про покарання була постійно відображена у її досьє. Тому заява була визнана Судом прийнятною.

Уряд вказував, що втручання в права заявниці було передбачено законом, було чітким та передбачуваним. Суд погодився із цим аргументом зазначивши, що заявниці варто було б знати про ймовірність покарання, зважаючи на те, що відповідні положення Кодексу поведінки суддів були досить чіткими, а особливо з урахуванням того, що вони застосовувались до вузького кола осіб – суддів.

ЄСПЛ підкреслив, що мета статті заявниці полягала в порушенні питання доцільності того, що особі, яка діяла як прокурор під час комуністичного режиму, було доручено керувати судовою системою та реформувати її. Заявниця зосередилася на професійному житті Голови. ЄСПЛ зауважив, що посадові особи судової системи можуть піддаватися більшій критиці, ніж звичайні громадяни. Водночас ЄСПЛ нагадав, що для посадових осіб судової системи очікувано те, що вони будуть демонструвати максимальну свободу розсуду для збереження довіри суспільства до судової системи.

У світлі цього ЄСПЛ не поставив під сумнів оцінки національних органів влади в тому, що статтею було заподіяно шкоди репутації судової системи та правосуддю, що було представлено без доказів. ЄСПЛ зазначив, що національні органи влади урівноважили конкуруючі права заявниці та Голови.

Щодо застосованого покарання ЄСПЛ взяв до уваги причини, наведені заявницею в обґрунтування її відмови від конкурсу, проте вирішив не спекулювати тим, яким би був результат, якщо вона б цього не зробила. У цілому покарання не було надмірним. Тому порушення прав заявниці в цій справі не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SELLAMI v. France (№ 61470/15)

Обставини справи

Справа стосувалася засудження журналіста за використання інформації, отриманої в порушення службової/професійної таємниці після публікації фоторобота, зробленого поліцією в рамках розслідування, що триває.

23 грудня 2011 року в Парижі було з'валтовано двох жінок, одна з них була також потерпілою від спроби умисного вбивства. Розслідування було доручене 3-му поліцейському відділку Парижа, очолюваному Суперінтендантом Д.

28 грудня 2011 року було з'валтовано та вбито 15-річну дівчинку в Етамп, окрузі Ессон. 30 грудня 2011 року судово-медичною експертною групою було складено фоторобот підозрюваної особи на основі показань третьої потерпілої.

3 січня 2012 року прокуратура Парижа розпочала судове розслідування щодо всіх цих правопорушень, а 4 січня 2012 року слідчий суддя надав вказівки 3-му поліцейському відділку Парижа. Того самого дня Суперінтендант Д., керівник слідчої групи, відправив електронного листа своїм членам команди поінформувавши їх, що йому телефонував заявник, якому не мала надаватися жодна інформація.

11 січня 2012 року про наявність фоторобота стало відомо журналу «*Le Nouveau Détective*». Наступного дня щоденна газета «*Le Parisien*» відвела цій новині цілу сторінку, опублікувавши три статті заявника у своєму короткому розділі новин, одна з яких включала фото. 13 січня 2012 року після публікації статей і з урахуванням того факту, що фоторобот не відповідав особі підозрюваного, якого ідентифікували за фотографіями, слідчий суддя та відділ кримінальних розслідувань вирішили опублікувати звернення для свідків разом із фото особи, яку намагалися відшукати.

19 січня 2012 року Суперінтендант Д. направив своєму керівництву скаргу на порушення таємниці розслідування у зв'язку з публікацією фоторобота в газеті «*Le Parisien*» 12 січня 2012 року. Прокуратура розпочала розслідування за фактом порушення таємниці розслідування.

Рішенням від 21 листопада 2012 року Кримінальний суд Парижа визнав заявника винним у використанні інформації, отриманої в порушення професійної таємниці та зобов'язав останнього сплатити штраф у розмірі 8000 євро разом з 1 євро компенсації шкоди потерпілим особам, які були залучені до провадження як цивільні позивачі. Апеляційний суд Парижа своїм рішенням від 16 січня 2014 підтримав висновок суду першої інстанції про доведеність вини заявника, проте зменшив розмір штрафу до 3000 євро. Касаційний суд відхилив касаційну скаргу заявника.

Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявник стверджував, що його засудження за використання інформації, отриманої в порушення службової таємниці після публікації ним фоторобота поліції в межах розслідування, що триває, становило порушення його прав за Конвенцією.

Оцінка Суду

Відзначивши наявність втручання в право заявника на здійснення свого права на свободу вираження поглядів, ЄСПЛ підкреслив, як ним уже раніше встановлювалося, що засудження журналіста за використання інформації, отриманої в порушення службової таємниці за статтею 321-1 Кримінального кодексу, відповідало вимозі передбачуваності законодавства для цілей статті 10 Конвенції (*Dupuis and Others v. France*, § 31; *Hacquemand v. France*; та *Ressiot and Others v. France*, §§ 107-108). Тому, не вбачивши підстав для відступу від такого висновку в цій справі, ЄСПЛ висловив, що розглядуване втручання було «передбачене законом» в розумінні пункту 2 статті 10 Конвенції.

ЄСПЛ також раніше визнавав, що втручання обґрунтовувалося необхідністю збереження таємниці судового слідства та мало на меті забезпечення належного проведення розслідування й тим самим підтримку авторитету та незалежності правосуддя. Цей висновок є застосовним у випадках, коли йде мова про службову таємницю, яка має на меті попередити розкриття конфіденційної інформації.

У цій справі втручання ґрунтувалося на необхідності забезпечення належної конфіденційності інформації про здійснюване кримінальне розслідування та, в загальнішому плані, на підтримці авторитету та незалежності правосуддя. Тому таке втручання переслідувало легітимну мету.

Що стосується необхідності втручання та застосовних у цьому разі усталених практикою Суду критеріїв ЄСПЛ підкреслив висновки національних судів про те, що заявник – журналіст за професією – не міг не знати, що на фоторобот, який він мав та планував опублікувати, поширювалася таємниця розслідування. У своєму рішенні від 16 січня 2014 року Апеляційний суд зазначив, що підтверджений заявником його телефонний дзвінок до Суперінтенданта Д. засвідчив факт обізнаності заявника про відкрите розслідування і що отриманий ним фоторобот був частиною матеріалів справи.

Щодо статті в «*Le Parisien*» ЄСПЛ відзначив, що публікація розглядуваного фото разом із коротким коментарем до нього було частиною групи статей заявника, що розміщувалися на цілій сторінці та стосувалися серії зґвалтувань та нападів, учинених, імовірно, одним і тим самим правопорушником. Особливу увагу в розташуванні статті було приділено фотороботу. Згідно з оцінкою національних судів ЄСПЛ визнав, що редакційний вибір не залишав сумнівів у сенсаційності застосованого заявником підходу.

Окрім того, ЄСПЛ підкреслив той факт, що до моменту публікації фоторобот, який було первинно складено на основі показань лише однієї потерпілої, вже не відповідав опису ймовірного правопорушника, оскільки слідчі отримали декілька фото підозрюваного. Тому національні суди правильно встановили, що, публікуючи фоторобот, заявник продемонстрував його як такий, що відповідав серійному гвалтівнику без побоювань у його достовірності чи впливу на триваюче судове слідство, в порушення обов'язків та відповідальності, пов'язаних із реалізацією журналістами своєї свободи вираження поглядів.

ЄСПЛ визнав, що предмет цієї статті, а саме кримінальне розслідування серій зґвалтувань та нападів із використанням ножа на жінок в Парижі та його околицях, становили питання суспільного інтересу. Однак, по-перше, сенсаційний спосіб демонстрації зображення був використаний насамперед для задоволення цікавості суспільства; по-друге, поширена інформація не була точною та могла ввести читачів в оману.

Тому ЄСПЛ не вбачив вагомих підстав для сумніву в проведеній оцінці національними судами та їхньому висновку, що інтерес в інформуванні суспільства не виправдовував використання фоторобота.

Окрім цього, ЄСПЛ повторив, що забезпечення особливого захисту таємниці судового розслідування є законним з урахуванням того, що поставлено на карту в кримінальному провадженні, а так само як здійснення правосуддя, так і прав осіб, які перебувають під слідством, на презумпцію невинуватості. Ця справа більш конкретно стосувалася забезпечення належної конфіденційності інформації про проведення кримінального розслідування задля дотримання авторитету та незалежності правосуддя.

Сам собою ризик чинення впливу на судове провадження виправдовує прийняття національними органами таких стримувальних заходів, як заборона розголошення таємної інформації.

У цій справі національними судами було взято до уваги те, що публікація статті заявника завадила нормальному проведенню розслідувань, зауваживши, що публікація фоторобота була протлумачена деякими читачами як заклик до свідків. Це мало наслідком значну кількість телефонних дзвінків до поліції та звернення вже на наступний день після публікації слідчого судді та департаменту з розслідувань до свідків із фотографією чоловіка, якого вони бажали відслідкувати. Національні суди підкреслили, що заявник-журналіст умисно втрутився в проведення розслідування, яке перебувало на найбільш чутливій / делікатній стадії, а саме встановлення особи та затримання підозрюваного.

ЄСПЛ не вбачив підстав для сумніву в оцінці того, що публікація статті мала наслідком негативний вплив на проведення кримінального розслідування.

Що стосується фінансового покарання, застосованого до заявника, ЄСПЛ визнав, що порушення кримінального провадження щодо заявника та застосування штрафу в розмірі 3000 євро замість 8000 євро, первинно призначеним Кримінальним судом, не становило непропорційного втручання в здійснення заявником свого права на свободу вираження поглядів. На думку Суду, підстави стверджувати, що таке покарання матиме стримуючий ефект на реалізацію заявником чи іншим журналістом свого права на вираження поглядів, які бажать проінформувати суспільство про кримінальне провадження, що триває, відсутні.

З урахуванням свободи розсуду, наданого державам, і факту того, що процес урівноваження різних конкуруючих інтересів було належним чином проведено національними судами, які застосували релевантні критерії усталеної практики Суду, ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SCHWEIZERISCHE RADIO- UND FERNSEHGESELLSCHAFT AND PUBLISUISSE SA v. Switzerland (№ 41723/14)

Обставини справи

Дві компанії-заявниці в цій справі скаржилися на покладене на них зобов'язання щодо трансляції реклами, яке, на їхню думку, завдало шкоди їхній діловій репутації.

Перша компанія-заявник – це загальнодержавна телерадіокомпанія, яка надає державні послуги, а друга компанія-заявник здійснювала продаж реклами до того часу, поки її повноваження щодо здійснення такої діяльності не перейшли до іншої компанії у 2016 році.

Перший заявник, *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft* (SSR), є юридичною особою приватного права, яка забезпечує загальнонаціональні радіо- й телетрансляції на підставі ліцензії, виданої Швейцарською Конфедерацією.

Другим заявником, *publisuisse*, була компанія з продажу реклами, 99,8 % акцій якої належали SSR. У 2016 році фірма «Admeira SA» взяла на себе діяльність останньої і того самого року була вилучена з реєстру компаній.

У вересні 2011 року «*Verein gegen Tierfabriken*», асоціація, яка здійснює діяльність у сфері захисту тварин та споживачів, забронювала через другого заявника рекламний простір із метою трансляції створеного нею рекламного ролику.

Протягом семи секунд у рекламному ролику відображався логотип асоціації та адреса її вебсайту, а також текст «*Te, pro що інші ЗМІ не згадують*» (“*Was andere Medien totschiweigen*”). Адреса вебсайту та текст були зачитані поза екранним голосом. Ця перша версія реклами виходила в ефір 18 разів за період із 23 по 31 грудня 2011 року.

Водночас у листопаді 2011 року асоціація попросила другого заявника випустити в ефір змінену версію рекламного ролику, у якому початковий текст було замінено на таке повідомлення: «*Te, pro що швейцарське телебачення не згадує*» (“*Was das Schweizer Fernsehen totschiweigt*”). У дозволі на трансляцію цієї зміненої версії реклами було відмовлено на тій підставі, що вона завдає шкоди комерційним інтересам та іміджу (*geschäfts- und imageschädigend*), як це визначено в загальних положеннях та умовах другого заявника.

У лютому 2012 року асоціація подала до Незалежної апеляційної ради з питань радіо і телебачення (AIEP) на першого заявника скаргу, стверджуючи, що відмова в ефірі зміненої версії комерційного ролику є формою цензури. Цю скаргу Рада відхилила.

Разом із тим асоціація звернулася до Другої колегії публічного права Федерального Верховного суду, на користь якої в листопаді 2013 року було ухвалено рішення. Про це рішення суду компанії-заявниці були повідомлено в грудні 2013 року. Федеральний Верховний суд, серед іншого, вказав, що відмова в трансляції оскаржуваного комерційного ролику становила обмеження права асоціації

на свободу інформації, навіть якщо загальні положення та умови компанії-заявника містили пункт про виняток щодо програм, що завдавали шкоди її комерційним інтересам або іміджу. Верховний суд також установив, що спірний рекламний ролик не відповідав жодній із категорій програм, для яких Федеральний закон про радіо і телебачення забороняв трансляцію, і що перша компанія-заявниця також не продемонструвала, що трансляція рекламного ролику була спрямована на незаконне втручання в права особи або порушення принципу добросовісної конкуренції. Федеральний Верховний суд вважав, що рекламний ролик був за загальним визнанням незвичним тому, що він безпосередньо спрямований проти першої компанії-заявниці, але одного лише побоювання щодо ймовірного заподіяння шкоди репутації останній не достатньо для виправдання відмови в його трансляції, оскільки свобода слова передбачала, серед іншого, критику не лише державних органів влади, а й приватних осіб або приватних компаній, які виконували завдання від імені держави.

Посилаючись на статтю 10 Конвенції, компанії-заявниці скаржилися, що їх зобов'язали транслювати рекламний ролик, що, на їхню думку, завдало шкоди їхній діловій репутації.

Оцінка Суду

Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)

Суд вважав, що зобов'язання транслювати спірний комерційний ролик становило «втручання державного органу» в право компаній-заявниць на свободу вираження поглядів.

Щодо того, чи було втручання передбачене законом, Суд зазначив, що Федеральний закон про радіо і телебачення в принципі не забороняє трансляцію такого ролику. Він також зазначив, що відповідно до пункту 2 статті 35 Федеральної Конституції будь-яка особа, яка виконує завдання від імені держави, повинна поважати основні права та сприяти їх реалізації. Це особливо стосувалося випадків, коли приватна компанія отримала ліцензію на виконання завдань, що належать до сфери державної служби. У зв'язку із цим Федеральний Верховний суд постановив, що, хоча перша компанія-заявниця мала право на повну автономію в тому, що стосувалося редакційного вибору у своїх програмах, це не має відношення до реклами, враховуючи, що така діяльність спрямована на забезпечення фінансування для її програм. Він зазначив, що така додаткова економічна діяльність була тісно пов'язана з юридичними повноваженнями компанії. Він стверджував, що як привілейований власник франшизи у Швейцарській Конфедерації і як отримувач державного фінансування за рахунок ліцензійного збору за аудіовізуальне зображення компанія-заявник не користувалася такою самою свободою, як приватна компанія, хоча пов'язані з рекламодавцями за допомогою приватно-правових контрактів. Верховний суд постановив, що особливий статус, наданий першій компанії-заявниці в межах її повноважень, серед засобів масової інформації у швейцарському медійному просторі надавала компаніям-заявникам значні

переваги на ринку реклами. Він дійшов висновку, що компанії-заявниці мають дотримуватись у сфері реклами основних прав у розумінні пункту 2 статті 35 Федеральної Конституції. Ураховуючи свободу розсуду, надану Договірним Сторонам, особливо в галузі реклами, ЄСПЛ постановив, що висновки Федерального Верховного суду не були ні явно необґрунтованими, ні свавільними. ЄСПЛ зазначив, що були підстави передбачити інші більш деталізовані рішення або навіть протилежне обґрунтування, але аргументація Федерального Верховного суду не була новою і впливала з його усталеної практики.

З урахуванням їхніх повноважень та статусу ЄСПЛ визнав, що компанії-заявниці, які завжди могли звернутися, в разі необхідності, за відповідною юридичною консультацією і які, крім того, були висококваліфікованими спеціалістами в аудіовізуальній галузі, не могли обґрунтовано стверджувати, що застосування пункту 2 статті 35 Федеральної Конституції та правових наслідків, які із цього випливають, не були передбачуваними. Отже, втручання було «передбачене законом».

Що стосується законності втручання, ЄСПЛ встановив, що воно мало на меті гарантувати плюралізм, необхідний для функціонування демократичного суспільства та «захисту прав інших».

Щодо пропорційності втручання ЄСПЛ зазначив, що спірна реклама виходила за межі звичайного рекламного контексту, що спонукало суспільство придбати певний товар. Спірна реклама була частиною мультимедійної кампанії, у межах якої асоціація прагнула підвищити обізнаність про свій вебсайт та інформацію щодо захисту тварин, яку можна знайти на сайті. Асоціація, яка вважала, що ця інформація не транслюється в програмах інших ЗМІ, зокрема в програмах компанії-заявниці, намагалася привернути увагу до цього питання. У цьому контексті ЄСПЛ постановив, що асоціація мала право реалізувати свободу вираження поглядів із цією метою.

ЄСПЛ зазначив, що комерційний ролик відрізнявся від першого варіанта, який заявники погодились транслювати, лише тим, що ЗМІ в цілому не розповсюджували інформацію асоціації і що він конкретно не мав на увазі першу компанію-заявницю, яка приховала таку інформацію. Він вважав, що цей аспект кампанії асоціації стосувався дискусії, що становила суспільний інтерес.

За цих обставин ЄСПЛ підтвердив важливе значення, яке він відвів у своїй усталеній практиці, основоположної ролі свободи вираження поглядів у демократичному суспільстві, гарантованій статтею 10 Конвенції, зокрема в тих випадках, коли мова йде про поширення інформації та ідей, що є загальним інтересом, та особливу роль аудіовізуальних ЗМІ в цьому контексті. Завдяки своїй здатності передавати повідомлення за допомогою звуку та зображень такі носії чинять більш безпосередній та потужний ефект, ніж друковані ЗМІ. Функція телебачення як усталеного джерела розваг у приватній домашній обстановці глядача ще більше посилює його вплив.

ЄСПЛ також зазначив, що компанії-заявниці вважали, що вони були відчужені / відкинуті та що було завдано шкоди їхній репутації. У зв'язку із цим

Верховний Федеральний суд постановив, що сам факт побоювання, що реклама може завдати шкоди репутації останній, є недостатніми для виправдання відмови в її трансляції, оскільки свобода вираження поглядів, серед іншого, допускає критику не лише державних органів влади, але також фізичних осіб або приватних компаній, які виконували завдання від імені держави.

ЄСПЛ не вбачив підстав для відступу від такої оцінки. Він повторив, що, зважаючи на особливе становище у швейцарському медіасередовищі, перша компанія-заявниця повинна була сприйняти критичні зауваження та розповсюдити їх на своїх каналах мовлення, навіть якщо це стосувалося інформації чи ідей, які ображали, шокували чи хвилювали. Такими були вимоги плюралізму, толерантності та широкдумства, без яких немає демократичного суспільства. Крім того, він зазначив, що телевізійним глядачам було очевидно, що в рекламному ролику висвітлена думка третьої сторони. Цей ролик, звичайно, був представлений у дуже провокаційній формі, але явно представляв собою комерційний ролик, який не був пов'язаний із графіком програмування, запропонованим першою компанією-заявницею.

ЄСПЛ також узяв до відома звіт Федеральної ради Швейцарії від 17 червня 2016 року, у якому зазначалося, що програмна пропозиція приватних телевізійних каналів, які не мали повноважень у сфері державної служби або не отримували частину плати за ліцензію, була «по суті орієнтована на розваги» і надавала лише «другорядне значення загальній політичній інформації та культурним чи освітнім програмам». На думку ЄСПЛ, очевидним було те, що такі приватні канали або рекламні блоки, що транслюються на іноземних каналах, не можуть охопити ту саму аудиторію у Швейцарії, що й перша компанія-заявниця.

Таким чином, ЄСПЛ вважав, що обов'язок, покладений на компанії-заявниці щодо трансляції спірної реклами, не становив непропорційного втручання в їхнє право на свободу вираження поглядів, а отже, був «необхідним у демократичному суспільстві».

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 11 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ЗІБРАНЬ ТА ОБ'ЄДНАННЯ)

CROATIAN GOLF FEDERATION v. Croatia (№ 66994/14)

Обставини справи

Заявник, Федерація гольфу Хорватії, – асоціація, створена в 1992 році, зареєстрована в Загребі. Справа стосувалася розпуску органами влади асоціації-заявника, попри те, що у справі про банкрутство було вирішено, що вона має продовжувати свою діяльність, а також подальших судових розглядів.

У 2009 році проти асоціації-заявника було відкрито провадження у справі про банкрутство через несплату боргів та неплатоспроможність. Її кредитори вирішили, що потрібно не продавати активи асоціації, а надати їй можливість продовжувати працювати. 26 січня 2010 року арбітражному керуючому було доручено підготувати план проведення процедури банкрутства, який було схвалено, а потім затверджено судом у справах з питань банкрутства. Провадження у справі про банкрутство було закрито. Адміністрація міста Загреб («Міське управління міста Загреб»), яка відповідала за реєстрацію асоціацій, була поінформована про хід провадження так само, як і гольф-клуби та олімпійський комітет Хорватії.

У своєму рішенні від 26 лютого 2009 року управління міста Загреб встановило, що асоціація припинила діяльність, а тому це було підставою для її розпуску. Асоціація-заявник оскаржувала це рішення, але безуспішно.

20 березня 2014 року конституційну скаргу асоціації-заявника було визнано неприйнятною.

27 січня 2014 року управління міста Загреб видалило асоціацію-заявника з реєстру асоціацій. Це рішення було підтвержене Міністерством управління.

Адміністративний суд Загреб відхилив позов про судовий розгляд рішення, і 9 серпня 2018 року судові рішення набрали законної сили.

У період із 2010 по 2012 роки асоціацію-заявника було вилучено з членів олімпійського комітету Хорватії, а потім замінено іншою асоціацією з гольфу. У 2010 році асоціацію-заявника було виключено з Європейської асоціації гольфу.

Асоціація-заявник стверджувала, що вона продовжувала свою діяльність упродовж усього періоду, зокрема організовувала командний та індивідуальний чемпіонати Хорватії з гольфу та брала участь у Командному чемпіонаті світу, міжнародних зустрічах, зберігаючи своє членство. Асоціація-заявник також стверджувала, що розпочала виконавче провадження у квітні 2011 року проти гольф-клубу, президентом якого був чоловік судді, яка була членом судової колегії, що розглядала конституційну скаргу асоціації.

Посилаючись на статтю 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання) та пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд), асоціація-заявник оскаржувала свій розпуск та заявляла, що колегія Конституційного суду була упередженою.

Оцінка Суду

Щодо статті 11 Конвенції

Суд повторив, що будь-яке втручання у свободу об'єднання не буде виправданим відповідно до умов статті 11 Конвенції, якщо воно не проводиться «згідно із законом», не переслідує одну або більше законних цілей відповідно до пункту 2 цієї статті і не є «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення окресленої цілі або цілей (див., наприклад, *Jafarov and Others v. Azerbaijan*, № 27309/14, п. 62, 25 липня 2019 року) (пункт 90 рішення).

(i) Чи було втручання згідно із законом

Що стосується законності втручання, Суд, насамперед, зазначив, що воно мало правову основу в національному законодавстві, зокрема у статті 28 (1) Закону про асоціації (див. пп. 19, 21–22 та 56 цього рішення). Національні органи влади у своїх рішеннях про розпуск асоціації-заявника окремо посилалися на підпункт 4 статті 28 (1), хоча, як уже зазначалося вище (див., пункт 86 цього рішення), мотиви, наведені для таких рішень, свідчать про те, що підпункт 2 статті 28 (1) Закону про асоціації також міг би бути правовою основою для таких рішень (пункт 91 рішення).

Далі Суд повторив, що вираз «згідно із законом» вимагає не лише того, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя в національному законодавстві, але також посилався на якість відповідного закону. Закон повинен бути доступним для зацікавлених осіб і викладеним із достатньою точністю, щоб можна було передбачити його наслідки (див., наприклад, *Maestri v. Italy* [ВП], № 39748/98, п. 30, ЄСПЛ 2004I, і *Jafarov and Others*, цит. вище, п. 63) (пункт 92 рішення).

(ii) Чи мало втручання законну мету, і чи було це необхідно в демократичному суспільстві

Що стосується законної мети, враховуючи свою практику (див., *mutatis mutandis*, *MİHR Foundation*, вище, пункт 38) і відповідні документи Ради Європи (див. пп. 60–61 вище), Суд вважав, що, в принципі, розпуск асоціації на підставі банкрутства або тривалої бездіяльності може розглядатися як переслідування однієї із законних цілей, викладених у пункті 2 статті 11 Конвенції, а саме тих, які стосуються попередження безладу та захисту прав та свобод інших осіб (пункт 95 рішення).

Навіть якби могли виникнути сумніви щодо законної мети рішення про розпуск асоціації на підставі самого факту відкриття провадження у справі про банкрутство, Суд зазначив, що розпуск у цій справі також ґрунтувався на заявленій бездіяльності асоціації-заявника, причиною якої стало банкрутство (див. пп. 19 та 21 вище). Отже, Суд вважав, що рішення національних органів влади та наслідки втручання можуть розглядатися як переслідування однієї із законних цілей, передбачених у пункті 2 статті 11 Конвенції, а саме запобігання безладу або захист прав і свобод інших (пункт 96 рішення).

Відповідно, Суд повинен додатково вивчити, чи було це втручання «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення однієї із цих цілей. Поняття необхідності передбачає, що будь-яке втручання у свободу об'єднання повинно

відповідати «нагальній соціальній потребі» і що воно повинно бути пропорційним законній меті, яку переслідують. Відповідні загальні принципи, що випливають із практики Суду щодо цього, узагальнені в рішенні *Gorzelik and Others v. Poland* [ВП], № 44158/98, пп. 95–96, ЄСПЛ 2004I (пункт 97 рішення).

Суд повторив, що розпуск асоціації є жорстким і далекоглядним заходом, який тягне за собою значні наслідки, що можуть бути виправдані лише в суворо обмежених умовах. Таким чином, цей захід може бути застосовано лише в найбільш серйозних випадках (див., наприклад, *Association Rhino and Others v. Switzerland*, № 48848/07, п. 62, 11 жовтня 2011 року, і *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria* (№ 2), №№ 41561/07 і 20972/08, п. 94, 18 жовтня 2011 року). Щоб забезпечити принцип пропорційності у справах про розпуск, органи влади повинні показати, що не існувало інших засобів досягнення тих самих цілей, які б менш серйозно втручалися у свободу асоціацій (див. *Association Rhino and Others*, цит. вище, пункт 65) (пункт 98 рішення).

У цій справі Уряд стверджував, що розпуск асоціації-заявника був необхідним, оскільки через банкрутство вона більше не могла здійснювати діяльність або виконувати завдання національної спортивної федерації (див. пункти 79–83 цього рішення). Суд не переконався, що цю мету не можна було досягнути шляхом позбавлення асоціації-заявника статусу національної спортивної федерації, і тому він не впевнився, що цю мету вже не було досягнуто через виключення асоціації-заявника зі складу олімпійського комітету Хорватії (див. пункт 35 вище) (пункт 99 рішення).

Суд далі зазначив, що національні органи застосовували відповідні положення Закону про асоціації машинально / автоматично, оскільки їхній висновок про те, що асоціація-заявник припинила свою діяльність, ґрунтувався лише на факті, що проти неї було відкрито провадження про банкрутство. Доводи протилежного обґрунтування асоціації-заявника не розглядалися. Беручи до уваги спочатку рішення арбітражного керуючого, а потім кредиторів, щодо продовження діяльності асоціації-заявника (див. пункти 9, 10 і 57 цього рішення), докази, надані нею на підтвердження своїх доводів про продовження своєї діяльності під час провадження у справі про банкрутство (див. пп. 48–52 вище) та висновки Вищого господарського суду в непов'язаних між собою цивільних провадженнях (див. пункт 47 цього рішення), Суд вважав, що рішення національних органів влади в провадженні про розпуск і, зокрема, їхній висновок про те, що асоціація-заявник припинила свою діяльність, не ґрунтувалися на прийнятній оцінці відповідних фактів, не кажучи вже про вагомі докази (див. відповідний документ Ради Європи, наведений у пунктах 60, 61 цього рішення). Отже, цю справу слід відрізнити від справи *MİHR Foundation*, коли Суд не встановив порушення статті 11 Конвенції. У тій справі висновок національних судів про те, що фонд-заявник має підлягати розпуску у зв'язку із відсутністю коштів для провадження своєї діяльності, ґрунтувався на ретельній оцінці відповідних доказів (див. *MİHR Foundation*, цит. вище, пункти 12, 13) (пункт 100 рішення).

Зрештою слід зауважити, що планом реорганізації було погоджено, що всі вимоги кредиторів мають бути задоволені до кінця 2023 року (див. пункт 16 цього рішення). Однак національні органи влади навіть не врахували, що їхнє рішення про розпуск асоціації-заявника залишало кредиторів без можливості задовольнити свої вимоги (див. пункт 16 цього рішення) (пункт 101 рішення).

Зазначені вище міркування були достатніми для того, щоб Суд міг дійти висновку про те, що втручання у свободу зібрань та об'єднання асоціації-заявника не було виправданим (пункт 102 рішення).

Відповідно, мало місце порушення статті 11 Конвенції.

Щодо пункту 1 статті 6 Конвенції

Відповідні Конвенційні принципи щодо неупередженості судів були коротко викладені в рішеннях у справах *Morice*, цит. вище, пункти 73–78, і *Denisov v. Ukraine* [ВП], № 76639/11, пп. 60–65, 25 вересня 2018 року (пункт 126 рішення).

Суд спочатку зазначив, що асоціація-заявник не подавала скарг (див. пункт 124 цього рішення) і що нічого не вказувало на особисту упередженість із боку судді D.Š. Отже, Суд вважав, що в цій справі не йдеться про її особисту неупередженість, а отже його завдання полягало в оцінці того, чи можна вважати сумніви асоціації-заявника щодо її неупередженості об'єктивно виправданими (пункт 127 рішення).

У зв'язку із цим навіть зовнішні прояви мають певну важливість, або, іншими словами, «правосуддя має не лише здійснюватися, має бути видно, що воно здійснюється». Адже йдеться про довіру, яку в демократичному суспільстві суди повинні вселяти у громадськість (пункт 128 рішення).

Суддя D.Š. була однією з трьох суддів колегії Конституційного суду, яка розглядала конституційну скаргу асоціації-заявника на рішення адміністративних органів про її розпуск (див. пункти 18–24 цього рішення). Побоювання асоціації-заявника щодо неупередженості цієї судді ґрунтувалися на тому, що її чоловік був президентом гольф-клубу, проти якого асоціація-заявник порушила виконавче провадження з метою стягнення несплачених членських внесків (пункт 129 рішення).

Справді, два провадження не були пов'язані між собою предметом розгляду. Однак не можна не помітити, що розпуск асоціації-заявника мав визначальну роль для існування боргу цього гольф-клубу перед асоціацією-заявником, маючи на увазі той факт, що борг погашається, якщо кредитора більше не існує (пункт 130 рішення).

Справедливо також і те, що рішення Конституційного суду від 20 березня 2014 року (див. пункт 24 цього рішення) не було складовою частиною розпуску, а лише стало причиною рішення адміністративних органів про розпуск асоціації-заявника. Однак Суд не міг не врахувати той факт, що після того, як Конституційний суд визнав конституційну скаргу асоціації-заявника непринятною, рішення адміністративного органу про розпуск стало незворотним, а борг гольф-клубу, президентом якого був чоловік судді D.Š., було безумовно погашено (пункт 131 рішення).

Суд вважав, що за таких умов та, беручи до уваги те, що зовнішні прояви мають певну важливість (див. пункт 128 цього рішення), той факт, що суддя D.Š. була

членом колегії суддів Конституційного суду, яка ухвалювала рішення щодо конституційної скарги асоціації-заявника, може викликати законні сумніви в її неупередженості. Відповідно, суддя повинна була відмовитись від участі в засіданні, але не зробила цього. Таким чином, побоювання асоціації-заявника щодо її неупередженості можна вважати об'єктивно виправданими (пункт 132 рішення).

Відповідно, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (пункт 133 рішення).

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Порушення статті 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ)

PAPACHELA AND AMAZON S.A. v. Greece (№12929/18)

Обставини справи

Справа стосувалася захоплення готелю мігрантами та групою осіб, що діяли спільно з ними, який вони займали впродовж 3 років. Готель належав заявниці та товариству з обмеженою відповідальністю, єдиним акціонером якого вона була.

У квітні 2016 року заявниця помітила, що група осіб, діючи на знак солідарності з мігрантами, розташувалась у готелі, який був порожнім із березня 2010 року в центрі Афін. Заявниця повідомила про це до поліції, проте присутні на місці подій її працівники лише спостерігали за діями поселенців. Заявниця неодноразово зверталася зі скаргами на різних осіб. Пізніше адвокат заявників звернувся до прокуратури зі скаргою, вказуючи на відсутність жодних ужитих дій для виселення поселенців. Прокуратура прийняла рішення про проведення попереднього розслідування.

Тим часом група осіб, які проживали в готелі, незаконно приєдналась до мереж електро- та водопостачання. Друга компанія-заявник направила до Державного управління з питань електро- та водопостачання лист, у якому описала цю ситуацію, проте не отримала жодної відповіді. Тим не менше компанії заявниці було пред'явлено до сплати рахунок у розмірі 81 500 євро, який зріс до 141 990 євро в лютому 2018 року.

У квітні 2017 року компанія заявниці звернулася до мирового судді із заявою про вжиття тимчасових заходів із метою виселення поселенців із її готелю.

У травні 2017 року заявниці повідомили про видачу прокурором рішення про виселення, проте воно не було реалізовано.

У липні 2017 року мировий суддя підтримав заяву про вжиття тимчасових заходів та зобов'язав «мережу захисту цивільних та політичних прав» звільнити готель під загрозою сплати ними штрафу в розмірі 1000 євро та двох місяців позбавлення волі для представника цієї групи. Мировий суддя, зокрема, зауважив, що, незважаючи на клопотання заявниці від 22 квітня 2016 року до поліції про звільнення готелю, жодних заходів ужито не було. Суддя також зазначив, що, хоча в червні 2016 року заявниця направила лист керівнику поліції та заступнику Міністра внутрішніх справ, держава не надала їй жодної допомоги, у зв'язку із чим вона подала на них скаргу 3 березня 2017 року.

У серпні 2017 року державний виконавець повідомив відділ поліції про рішення мирового судді, прохаючи про втручання поліції для звільнення готелю від поселенців згідно із цим рішенням. Виконавець далі повторно надсилав своє прохання 6 та 18 вересня 2019 року і 2 жовтня 2019 року. Пізніше заявники подали скаргу до Державного юридичного радника (the State Legal Counsel), проте безуспішно.

Зі слів заявників, їхній борг державі зі сплати низки податків у червні 2017 року становив 101 885,35 євро, неоплачені рахунки за водопостачання та електрику становили 141 990 євро, а власний капітал готелю впав із 9 мільйонів до 4 мільйонів євро.

У січні 2018 року заявниця отримала повідомлення про арешт її особистого будинку у зв'язку з боргами перед державою. Вона примусово продала свій будинок задля погашення заборгованості та уникнення кримінального переслідування. Водночас заявниця знову звернулася до мирового судді з вимогою про виселення поселенців. У серпні 2018 року керівник національної поліції проінформував Загального Секретаря Міністерства міграційної політики, що рішення про виселення не може бути виконано, адже спершу необхідно знайти місця, де поселенці зможуть проживати після залишення готелю.

Зрештою, розпочате зайняття мігрантами готелю у квітні 2016 року завершилось у липні 2019 року, коли поселенці залишили готель за власним бажанням.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, заявники скаржилися на незаконне зайняття належного їм готелю та бездіяльності держави в невіршенні цієї проблеми. Вони також скаржилися, що органи влади відмовили в присудженні компенсації; вказували, що їх було зобов'язано сплатити податки державі як власників цього готелю впродовж часу захоплення його біженцями.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що невжиття органами влади заходів зі звільнення готелю заявників у зв'язку з його незаконним захопленням, незважаючи на рішення прокурора про виселення, призвело до того, що їхня власність була декілька років непридатна для використання, тим самим збільшуючи фінансовий тягар готелю в результаті значного збільшення вартості енергоносіїв.

Уряд обґрунтовував бездіяльність органів влади міркуваннями державної політики, зокрема, задля уникнення ризику порушення миру в разі примусового переміщення десятків осіб та розчищення будівлі, яка була зайнята як частина активістської кампанії, і з міркувань соціального забезпечення, особливо з урахуванням того, що в період, коли міграційна криза досягла свого піку, альтернативних рішень житлових проблем мігрантів не було.

ЄСПЛ визнав, що викликані наведеними вище міркуваннями побоювання могли певною мірою виправдати небажання органів влади провести швидке та раптове звільнення будівлі. Однак це не могло виправдати таку тотальну та продовжувану бездіяльність із боку держави. Незважаючи на скарги заявників, у яких вони висловлювали свої прохання до поліції про допомогу у виселенні поселенців з готелю, процедура була відкладена. Більше того, дві скарги заявників проти відповідальних осіб жодного разу так і не були розглянуті.

Окрім того, управління з питань електро- та водопостачання, які погодилися відновити відповідні постачання до готелю, незважаючи на те, що заявники

в минулому вже відключали як електропостачання, так і водопостачання, не відповіли на скаргу заявників, не понесли відповідальності за будь-яке споживання енергоносіїв поселенцями. Незважаючи на це, після спливу одного року з моменту захоплення готелю ці органи влади пред'явили до компанії заявниці рахунок на суму в 81 000 євро під загрозою конфіскації готелю, яка до 12 лютого 2018 року досягла 141 990 євро.

Борг податковим органам досяг 101 885,35 євро в червні 2017 року, з яких 22 000 євро в рік відповідали податку на майно.

До того ж заявники намагалися досягнути угоди з державою щодо сплати податків та оплати рахунків за воду та електропостачання, які було нараховано на їхню власність. Тому заявники звернулися до Державного юридичного радника (the State Legal Counsel), який був єдиним органом, уповноваженим на проведення таких перемовин про укладення цієї угоди, однак не отримали жодної відповіді.

У січні 2018 року заявниця отримала повідомлення про те, що її особистий будинок може бути конфісковано задля покриття боргів перед державою.

Зрештою, і що більш важливо, мировий суддя у 2017 році, підкреслюючи бездіяльність поліції, розпорядився як тимчасовий захід звільнити приміщення та повернути готель заявникам, проте це рішення так і не було виконано.

Поліція не відповіла на чотири клопотання державного виконавця з проханням допомогти в забезпеченні виконання рішення. Справа про виселення поселенців, порушена компанією заявниці до мирового судді в січні 2018 року, до липня 2019 року не була розглянута, коли мігранти за власним бажанням покинули готель.

Зважаючи на інтереси заявників, органи влади мали б вжити необхідні заходи в забезпеченні їхнього права на мирне володіння майном, передбачивши при цьому розумний період часу для пошуку прийнятного рішення. Будучи недовірливими впродовж більше 3 років, зіштовхнувшись із ситуацією, яка мала значні наслідки для майнових прав заявників, національні органи влади не змогли реалізувати справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту індивідуальних прав. Тому в цій справі було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 3 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

AsDAC v. The Republic of Moldova (№ 47384/07)

Обставини справи

Справа стосувалася використання Національним банком Молдови на нових монетах творів мистецтва, створених двома членами асоціації-заявника у справі без сплати роялті. Це порушило питання щодо статусу жертви заявника та дотримання його права власності.

Асоціація-заявник у справі, AsDAC, є молдавською неурядовою організацією, головний офіс якої розташований у м. Кишиневі, створеною для колективного управління авторськими та суміжними правами її членів. У грудні 2005 року Уряд Молдови постановив, що у 2006 році Національний банк Молдови випустить чотири пам'ятні срібні монети. Банк організував конкурс щодо вибору дизайну монет й обрав графіки й моделі Л. С. та О. С.

У подальшому Л. С. та О. С. довірили виключне управління правами на їхні твори заявникові. За змістом угод, лише асоціація-заявник була уповноважена видавати ліцензії на використання цих творів та отримувати належну їм винагороду. Л. С. та О. С. не могли отримувати жодних роялті безпосередньо з того, хто користувався їхніми роботами. У свою чергу асоціація-заявник зобов'язувалася, серед іншого, розподілити їм будь-які доходи та порушити судові провадження від їхнього імені для захисту доручених асоціації-заявникові прав.

У червні та серпні 2006 року Національний банк Молдови викарбував чотири пам'ятні монети із зображеннями творів Л. С. та О. С.

У листопаді 2006 року асоціація-заявник вимагала від банку суму в розмірі приблизно 11 800 євро компенсації матеріальної та моральної шкоди. За твердженнями асоціації-заявника, використання творів Л. С. та О. С. було незаконним, оскільки банк у встановленому порядку не отримав їхньої згоди, а також не виплатив їм жодної винагороди. У грудні 2006 року Національний банк Молдови відхилив вимоги асоціації-заявника як необґрунтовані. У подальшому асоціація-заявник звернулася із позовом проти банку з вимогою компенсувати матеріальну й моральну шкоду та повернути створені Л. С. та О. С. твори.

У березні 2007 року суд апеляційної інстанції частково задовольнив позовні вимоги, зобов'язавши банк сплатити близько 6000 євро збитків та повернути оригінали творів мистецтва. Банк звернувся до Верховного суду.

У червні 2007 року Верховний суд скасував рішення апеляційного суду. Він також відхилив вимоги асоціації-заявника, залишивши без змін лише рішення в частині повернення творів мистецтва. Верховний суд, зокрема, встановив, що згідно з національним законодавством графіки / графічні зображення, використані на законному платіжному засобі, не можуть породжувати авторські права, оскільки Л. С. та О. С. добровільно на це погодились, коли вони передали свої твори мистецтва Національному банку Молдови для використання на відповідних монетах.

Посилаючись в основному на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності), асоціація-заявник скаржилася на те, що Верховний суд відмовив у призначенні будь-якої компенсації, обґрунтовуючи це тим, що права інтелектуальної власності двох її членів були порушені.

Оцінка Суду

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності)

1. Прийнятність: чи була стаття 1 Першого протоколу до Конвенції застосовною та питання статусу потерпілого

Для того, щоб визначити, чи мала асоціація-заявник право подавати заяву, ЄСПЛ повинен був з'ясувати, чи мала вона право на володіння майном у значенні статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

По-перше, ЄСПЛ зазначив, що авторами творів мистецтва, які є предметом розгляду, були Л. С. та О. С. Відповідно до Розділу 4 (2) Закону № 293 авторське право автоматично виникає внаслідок факту створення твору. Однак Верховний суд визнав, що, створюючи за вимогою Національного банку Молдови твори й передавши їх останньому, Л. С. та О. С. погодилися з тим, що вони не будуть захищені авторськими правами, без зазначення того, у який момент ці роботи виходять за межі цих прав: із моменту їх створення чи пізніше. ЄСПЛ встановив, що надані йому докази підтверджують другу гіпотезу. Вирішальне значення мав той факт, що органи державної влади, відповідальні за регулювання та захист авторських прав, а саме Державне агентство з інтелектуальної власності, підтвердили, що Л. С. та О. С. були володільцями прав на спірні роботи. Крім того, законність свідоцтва, виданого цим органом, не було піддано сумніву. Зрештою, не було жодних ознак того, що умови організованого банком конкурсу (для вибору дизайну пам'ятних монет) виключали надані у зв'язку із цим твори з обсягу об'єктів авторських прав із часу створення таких творів. Отже, авторські права Л. С. та О. С. виникли з моменту створення творів мистецтва, а тому художники мали право власності в розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

По-друге, ЄСПЛ розглянув питання наявності власного інтересу асоціації-заявника в провадженні. У зв'язку із цим варто зазначити, що асоціація-заявник згідно із законом мала право відраховувати певний відсоток отриманих роялті, а тому вона мала власний значний майновий інтерес, пов'язаний, зокрема, з використанням спірних робіт Л. С. та О. С. Такі інтереси були достатньо встановлені в національному законодавстві, й асоціація-заявник мала право покладатися на «законне очікування», що підпадає під поняття «володіння» у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Тому відмова національних судів у присудженні компенсації за стверджуване незаконне використання творів Л. С. та О. С. прямо суперечила економічним інтересам асоціації-заявника, яка таким чином могла заявити, що була жертвою в розумінні статті 34 Конвенції (індивідуальні заяви).

2. Суть: чи було втручання (у разі його встановлення) виправданим

Щодо втручання: ЄСПЛ встановив, що справді мало місце втручання у права заявника згідно зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. Хоча офіційного акту про позбавлення права власності видано не було, виключення творів мистецтва із захисту об'єктів авторського права мало настільки серйозні наслідки, що вони могли бути прирівняні до позбавлення права власності.

Щодо того, чи було втручання передбачене законом: ЄСПЛ зазначив, що нормативними положеннями, застосованими Верховним судом, була стаття 7 (1) (b) Закону № 293, згідно з яким графіки / зображення, що використовуються на законних платіжних засобах, не можуть породжувати авторські права. Однак Верховний суд не розглянув питання, чи були дотримані правові умови для вибуття об'єктів авторських прав. По-перше, ні Верховний суд, ні Уряд не посилалися на жодне законодавче положення, яке чітко визначало умови, яких слід дотримуватися, щоб виключити твір із кола об'єктів авторського права. По-друге, згідно з Розділами 19, 24 та 25 Закону № 293 єдиним способом використання третьою особою авторських творів було укладення письмової угоди з автором або його правонаступниками. ЄСПЛ також зауважив, що одним з обов'язкових пунктів договору мав би бути розмір винагороди автору або спосіб його нарахування. Однак Національний банк Молдови використав твори мистецтва без укладення будь-якого письмового договору з авторами чи асоціацією-заявником, а також без узгодження винагороди. Тому таке втручання не було передбачено законом.

Щодо переслідування законної мети: оскільки Уряд не вказав, яку законну мету переслідували в цій справі, ЄСПЛ дійшов висновку, що пам'ятні монети карбувались у контексті грошово-кредитної політики, а отже, підпадали під поняття загального інтересу, передбаченого статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Щодо пропорційності заходу: ЄСПЛ нагадав, що вилучення майна без сплати суми, обґрунтовано пов'язаної з його вартістю, як правило, є непропорційним втручанням і повна відсутність компенсації може вважатися виправданою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції лише у виключних випадках. Асоціація-заявник у справі не отримала жодної компенсації за відмову від авторських прав, які були доручені під її управління та від яких вона мала законне право отримувати дохід. Однак ні національні суди, ні Уряд Молдови не посилалися на будь-які виключні випадки, які могли б виправдати цю повну відсутність компенсації. Крім того, мета загального інтересу, яку переслідували органи влади, могла б бути реалізована іншим чином без шкоди правам асоціації-заявника. Тому ЄСПЛ не вбачив жодних переконливих підстав у тому, чому твори Л. С. та О. С. мали використовуватися спеціально або з будь-якими перешкодами для використання інших графічних матеріалів із тією самою метою. Також не вдалося визначити жодних причин неукладення контракту з асоціацією-заявником чи авторами.

Отже, ЄСПЛ встановив, що втручання, на яке скаржилась асоціація-заявник, наклало на неї непропорційний та надмірний тягар і що було порушено «справедливий баланс» між захистом її права на мирне володіння майном та загальними інтересами.

Тому було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Ця справа стосувалася покладення обов'язку на асоціацію-заявницю зі сплати стверджувано надмірної суми судових витрат однієї з атомних електростанцій у межах поновлення провадження в цивільній справі.

Асоціація-заявник у цій справі є неприбутковою юридичною особою, діяльність якої спрямована на вирішення екологічних проблем у Болгарії. У лютому 2015 року асоціація-заявник звернулася із заявою про залучення її до справи як третьої особи з перегляду рішення міністерства щодо єдиної державної атомної електростанції. Ця заява була визнана неприйнятною.

Після висновку колегії суддів Верховного Адміністративного суду про законність цього рішення касаційна скарга асоціації-заявника була також визнана неприйнятною. Перше рішення суду було по суті залишено без змін.

У 2016 році асоціація-заявник звернулася до суду із заявою про поновлення провадження. Ця заява була відхилена, і колегія суддів Верховного адміністративного суду дійшла висновку, що ця справа була остаточно розглянута. Верховний адміністративний суд зобов'язав асоціацію-заявника сплатити судові витрати на користь атомної електростанції в розмірі 6000 євро.

У грудні 2016 року після прийняття рішень про примусове виконання виконавцями було стягнуто 17 євро. Після наступної спроби виконавців домогтися виконання цього рішення суду було зауважено, що асоціація-заявник більше не знаходилася за відомою раніше адресою. Виконавче провадження наразі триває.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, асоціація-заявник скаржилася, що сума судових витрат, які вона має сплатити, була надмірною.

Оцінка Суду

Насамперед ЄСПЛ підкреслив, що всупереч аргументу Уряду правосуб'єктність асоціації-заявника не оскаржувалася на жодному з етапів судового розгляду на національному рівні і що вона продовжує існувати як юридична особа. Тому її заява була визнана прийнятною.

Асоціація-заявник стверджувала, що сума коштів, які вона має сплатити, була загалом надмірною і що не було урівноважено інтереси суспільства та основоположні права особи, особливо беручи до уваги роль неурядових організацій як «сторожового пса». Асоціація-заявник стверджувала, що оцінка національного суду була суб'єктивною, а відповідне законодавство не передбачало критерію «надмірних» судових витрат і ще не було гнучким щодо мінімальної суми судових витрат. Асоціація-заявник також зауважила, що не було зрозуміло, яким чином ці судові витрати були визначені / порашовані.

ЄСПЛ нагадав, що згідно з його усталеною практикою судові витрати є «внесками», які контролюються державою. Проте в цій справі кошти, які мала

сплатити асоціація-заявник не були «внесками», оскільки вони були присуджені на користь сторони, що виграла спір у суді. Тому присудження суми коштів з асоціації-заявника мало розглядатися як «втручання» в її право власності, виходячи з його законності, суспільного інтересу й балансу між загальними інтересами та правами асоціації-заявника.

ЄСПЛ взяв до уваги правову основу такого втручання, проте відзначив аргумент асоціації-заявника щодо гнучкості, який розуміє під собою й питання пропорційності.

ЄСПЛ нагадав, що судові витрати є міцно усталеною та необхідною частиною правової системи. Тому присудження в цій справі відшкодування судових витрат переслідувало легітимну мету.

ЄСПЛ підкреслив, що загальне правило в Болгарії полягає в тому, що «хто програв, той і платить». Далі ця сума була оцінена судами, які також взяли до уваги складність та зацікавленість у цій справі. Суди можуть зменшити розмір судових витрат, проте не нижче встановленого законом мінімуму.

ЄСПЛ встановив, що Верховний Адміністративний суд достатньою мірою не уточнив, яким чином він оцінював ці витрати. Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що присуджена сума судових витрат у 24 рази перевищувала встановлений законодавством мінімум. Це мало місце, незважаючи на той факт, що питання були в основному процесуальними, не особливо складними й уже частково вирішеними. На думку Суду, Верховний Адміністративний суд не звернув достатньої уваги на конкретні обставини справи та не урівноважив вимог загального інтересу та права асоціації-заявника, поклавши на неї надмірний індивідуальний тягар.

Тобто, у цій справі було порушено майнові права асоціації-заявника.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

BÉLA NÉMETH v. Hungary (№ 73303/14)

Обставини справи

Справа стосувалася неможливості заявника набути право володіння на придбане ним майном у зв'язку з установленням законодавчого мораторію на виселення. Дія мораторію не поширювалася на державні органи. Заявник мав чекати впродовж двох років, перш ніж він у результаті зміг реалізувати своє право власності.

У 2014 році заявник придбав на аукціоні нерухоме майно, що реалізовувалося в рамках виконавчого провадження у справі про стягнення боргу.

Із метою пом'якшення наслідків фінансової кризи 2008 року до Закону про виконавче провадження було внесено зміни, за якими запроваджувався мораторій на виселення, спричинені стягненням боргів. Дія мораторію не поширювалася на державних службовців / агентів держави. Першочергово строк дії мораторію встановлено не було.

Таким чином, заявник ще не міг отримати право власності на майно, і боржника відтепер не можна було виселити. Заявник стверджував, що йому вдалося набути право власності на майно лише через два роки після його придбання.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції та статтю 14 Конвенції (заборона дискримінації), заявник скаржився на те, що йому було відмовлено в реалізації ним свого права власності, а також на те, що він зазнав дискримінації, оскільки відповідне законодавство захищало державних суб'єктів, завдаючи шкоду приватним особам.

Оцінка Суду

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

Уряд стверджував, що заявник розраховував на те, що він набуде цей актив, коли придбає відповідне майно. Однак цього було недостатньо для реалізації заявником своїх прав за Конвенцією, оскільки він ще не був власником цього майна. Уряд також наголосив на суспільній необхідності у вжитті державою відповідних заходів. Проте заявник указував, що майно було частиною його портфеля активів (portfolio of assets).

ЄСПЛ вважав, що заявник мав принаймні законне очікування щодо реалізації права власності згідно з угорським законодавством, що є власністю відповідно до положень Конвенції. Заява була визнана прийнятною.

ЄСПЛ нагадав, що втручання в приватну власність повинно бути законним, переслідувати легітимну мету в інтересах суспільства та забезпечувати баланс між загальними інтересами та правами особи.

Сторони у справі не заперечували, що заявник використовував своє майно під «контролем» держави. ЄСПЛ із цим погодився.

ЄСПЛ зазначив, що встановлення мораторію мало юридичне підґрунтя. На думку ЄСПЛ, питання невизначеності відповідного закону були питаннями справедливого балансу.

ЄСПЛ визнав, що дії національного законодавчого органу при введенні мораторію були в межах його свободи розсуду і не були «явно необґрунтовані». Мораторій відповідав конвенційним критеріям суспільного інтересу.

ЄСПЛ зазначив, що тимчасове призупинення або поступове виконання рішень судів належить до дискреції національних органів влади. ЄСПЛ був обізнаний про кризу в Угорщині на той час і про необхідність запобігання набуттю її громадянами статусу безпритульних. Окрім того, ЄСПЛ встановив, що мораторій не позбавив заявника його законних очікувань щодо власності, а лише відстрочив набуття ним права власності. ЄСПЛ також зазначив, що законодавство було швидко змінено: додано положення про строк дії такого мораторію.

Оскільки на заявника не було покладено надмірний індивідуальний тягар, ЄСПЛ встановив відсутність порушення його прав.

Стаття 14 Конвенції (заборона дискримінації)

ЄСПЛ визнав статтю 14 Конвенції застосовною в цій справі. ЄСПЛ повторив, що держави мають широкий розсуд у сфері регулювання житлових правовідносин у силу складності соціальних та політичних проблем. У цій справі ЄСПЛ вирішив, що, хоча державні суб'єкти були звільнені від дії мораторію, це передбачало низку положень щодо заходів, які слід вжити.

Окрім того, основні учасники таких правовідносин – постачальники орендного житла – були суб'єктами приватного сектору, що неминуче призвело до поширення дії мораторію на них більшою мірою.

Зрештою, оскільки становище заявника у справі не було «відповідно схожим» зі становищем державних органів, ЄСПЛ констатував, що заявник не міг зазнати дискримінації. Отже, порушення статті 14 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Відсутність порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 2 ПРОТОКОЛУ № 4 ДО КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ)

ROTARU v. The Republic of Moldova (№ 26764/12)

Обставини справи

Справа стосувалася відмови національних органів влади впродовж декількох років видати заявникові паспорт у зв'язку з несплатою ним боргу перед банком.

Заявник, В. Р., громадянин Молдови, проживає в м. Кишиневі (Республіка Молдова).

11 червня 1998 р. суд Ботаніки в Кишиневі зобов'язав пана Ротару виплатити банку Е. 77 908,51 молдавських леїв (близько 16 450 доларів США за обмінним курсом, що діяв на той час) за непогашену позику, а також штрафи за прострочення платежу. У 2004 році, не виконавши рішення суду, заявник залишив країну й оселився з родиною в Румунії.

Повернувшись у 2010 році до Молдови, заявник подав заяву на оформлення нового паспорта. Його заяву було відхилено органом реєстрації актів цивільного стану з підстави несплати боргу банку Е. Заявник звернувся до суду зі скаргою на рішення про відмову, вказуючи про незаконне втручання в його право на свободу пересування. Він, зокрема, стверджував, що передбачені законом строки для приведення рішення суду від 11 червня 1998 року до виконання минули. Банк Е. звернувся до судового виконавця з проханням про забезпечення примусового виконання рішення 1998 року, і той дав указівки органу реєстрації актів цивільного стану не видавати заявникові паспорт. Апеляційний суд Кишинева припинив провадження у справі заявника, визнавши його позов необґрунтованим. Верховний суд відхилив скаргу заявника.

Посилаючись на статтю 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування), заявник скаржився на незаконне та непропорційне втручання в його право на свободу пересування.

Стаття 2 Протоколу № 4 до Конвенції

Суд зазначив, що органи влади обґрунтували оскаржуваний захід положенням статті 8 (g) Закону № 269, що надавало їм можливість відмовити в оформленні паспорта в разі несплати боргу. Орган реєстрації актів цивільного стану відмовив заявникові у видачі паспорта лише на підставі заяви кредитора після того, як було встановлено факт виконання єдиної умови, передбаченої вказаним правовим положенням, а саме непогашення боргу. Не було зазначено строку дії заборони на отримання паспорта, і, схоже, що питання про співмірність цього заходу також не розглядалося. За таких обставин Суд дійшов висновку, що відмова адміністративного органу нагадує автоматичний захід, застосований до того ж на невизначений строк. У зв'язку із цим Суд зазначив, що автоматична заборона на пересування суперечить зобов'язанням, узятим органами влади згідно зі статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Таким чином, Суд повинен був визначити, чи було здійснено судами ефективний перегляд законності та пропорційності оскаржуваного заходу. Такий перегляд був тим більше необхідний, оскільки рішення про цей захід було прийнято приблизно через 12 років після рішення суду про повернення заявником боргу, до того ж в умовах відсутності будь-якого наявного примусового провадження в судового виконавця. Крім того, Конституційний суд у своєму рішенні від 15 квітня 2011 року прямо вимагав перегляду пропорційності / співмірності будь-якого обмеження права на свободу пересування.

ЄСПЛ встановив, що національні суди просто визнали оскаржуваний захід законним, посилаючись на те, що він відповідав статті 8 (g) Закону № 269. Вони не перевірили факту сумісності відмови у видачі паспорта з положеннями про приведення судових рішень до виконання, зокрема з тими, що встановлюють трирічний строк для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

У будь-якому разі Суд зазначив, що національні суди не проаналізували ані конкретної ситуації заявника, ані питання про пропорційність такого втручання.

Щодо зобов'язання органів влади здійснювати регулярний перегляд заходів, які обмежують свободу пересування заявника, Суд зазначив, що після того, як національні суди підтримали факт першої відмови органів влади видати паспорт, жодного нового перегляду підстав заборони на пересування не здійснювалось у зв'язку з відсутністю такого положення в національному законодавстві.

У результаті Суд постановив, що до заявника застосовувалися заходи автоматичного характеру й необмеженого строку дії без проведення жодного ефективного та періодичного перегляду. Цих елементів було достатньо для того, щоб Суд дійшов висновку про те, що застосовне національне законодавство не забезпечило заявника достатніми процесуальними гарантіями, аби запобігти ризику зловживання з боку органів влади, і що заявника таким чином було позбавлено необхідного захисту від свавілля відповідно до принципу верховенства права в демократичному суспільстві. Суд визнав, що обмеження права заявника на свободу пересування не було «згідно із законом».

Висновок

Порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Рішення ЄСПЛ, ухвалені проти України

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

[YUKHYMOVYCH v. Ukraine](#) (№ 11464/12): смерть сина заявника під час затримання та непроведення органами влади ефективного розслідування – порушення статті 2 Конвенції в матеріальному та процесуальному аспектах.

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

[LOPATA AND OTHERS v. Ukraine](#) (№ 84210/17 та 23 інші заяви – див. Додаток): нескорочення покарання у вигляді довічного позбавлення волі – порушення статті 3 Конвенції.

[PARAMUSHCHAK AND SHPAKOVSKYY v. Ukraine](#) (№№ 34745/19 та 42462/19): неналежні умови ув'язнення та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення статей 3 та 13 Конвенції.

[TRETIAK v. Ukraine](#) (№16215/15): непроведення ефективного розслідування нападу на заявника (представника релігійної спільноти Свідків Єгови) – порушення статті 3 Конвенції в процесуальному аспекті.

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

[PARINOV v. Ukraine](#) (№ 48398/17): надмірна тривалість провадження у справі про визнання компанії неплатоспроможною – порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

[SAKHANENKO v. Ukraine](#) (№ 9749/11): надмірна тривалість провадження – порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

[KARTASHOV v. Ukraine](#) (№ 66362/11): засудження заявника на підставі показань свідків, які не допитувалися судом – порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності)

[BUDIVELNO INVESTYTSIYNA GRUPA 1 v. Ukraine](#) (№ 56903/10): перешкоди в ефективному використанні компанією належної їй на праві оренди земельної ділянки та відсутність будь-якої компенсації завданих збитків – порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

[Стаття 4 Протоколу № 7 до Конвенції \(право не бути притягнутим до суду або покараним двічі\)](#)

[CHERNOV v. Ukraine](#) (№ 16432/10): засудження та призначення покарання заявникові в кримінальному провадженні за ті самі неправомірні дії, за які він уже відбув покарання у вигляді адміністративного арешту – порушення статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції.

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (грудень 2020 року). Рішення за період із 01.12.2020 по 24.12.2020 / Відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. – Київ, 2021. – 66 стор.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема й їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>,

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер та не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежете за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua